Ks 2015/1245:150

Kyrkohandboken

Från: Anders O Johansson
Skickat: den 14 maj 2016 11:27
Till: Kyrkohandboken
Ämne: Remissvar på handboksförslag 2016 (002)
Bifogade filer: Remissvar på handboksförslag 2016 (002).docx

Med vänlig hälsning

Svenska kyrkan
BROBY-EMMISLÖVS FÖRSAMLING

Kontraktsprost/Rural dean
Anders O Johansson
Box 38
280 60 Broby
+46 706 211447

Remissvar på handboksförslag 2016
Broby-Emmislövs församling
2016-04-13

Summering

Handboken 2016 är en avsevärd förbättring när det gäller att lyfta fram grundläggande teologiska sanningar, exempelvis den treenige Gud och Jesus som Gud och människa. Genom att använda alternativ där församlingen känner igen sig går det att sätta samman gudstjänster som fungerar i vår församling.
Rent allmänt finns det för många alternativ som gör att vi inte får en gemensam liturgi för Svenska kyrkan. Det kan bli svårt att känna igen sig när man firar gudstjänst i grannförsamlingen. Godkända alternativ kan finnas i en bilaga men huvudspåret skall var lättillgängligt i handboken så att man slipper bläddra bland alternativ som inte används.
Vi föreslår färre alternativ som alla är i samklang med BEM dokumentet och som gör oss till en del av den världsvida kyrkan. Alltfler människor från andra kyrkotraditioner söker sig till våra gudstjänster. Det är viktigt att man känner igen rytmen så att man följa med även om språkförståelsen är dålig.
Broby-Emmislövs församling tillstyrker fortsatt ombearbetning under en längre process. Det sammanfattande intrycket blir att Svenska kyrkan kan bättre, betydligt bättre än så här.

Remissförfarandet

Remissenkäten 2012 kritiserades för att den var tendensiös – den massiva kritiken mot förslaget syntes inte i remissammanställningen, vilket skapade en trovärdighetskris – och samma kritik kan tyvärr riktas mot remissenkäten 2016, varför Broby-Emmislövs församling väljer att avge vårt remissvar i löpande text tillsammans med remissenkäten.

Allmänt

* Förslaget har lovande ansatser, men kan av teologiska, musikaliska, språkliga och liturgiska skäl tyvärr inte antas i sin helhet som det nu är. Som redovisas nedan innehåller förslaget över ett dussin allvarliga teologiska brister bland de 108 anmärkningar vi riktar mot det. Och då har vi ändå klumpat ihop alla de gånger vissa uttryck i förslaget förekommer olämpligt ofta, som ”möt/möter mig/oss” åtta gånger, ”mod” sju gånger, ”vi får/får vi” sju gånger och ”bröd och vin” 15 gånger.
Många av förändringarna jämfört med 2012:an har varit till det bättre, men fortfarande är det alldeles för mycket material som inte håller i längden. Även om det går att hitta varianter som man gärna använder i sin egen församling, finns det en överhängande risk vid besök i andra församlingar att råka ut för gudstjänster där man använder formuleringar och varianter som över huvud taget inte borde ha gått ut på remiss. Förslaget känns framstressat, ofärdigt och är behäftat med slarvfel, vilka ibland har skapat osäkerhet om vad som gäller. Det kan bli ett bra förslag om bearbetningarna får fortsätta, men det är inte framme där ännu. Som försöksförslag är det användbart, men som handbok för hela Svenska kyrkan håller förslaget inte måttet ännu.

* Vi har haft på tok för kort tid för att hinna med ett seriöst remissarbete. Många nya förslag har vi inte hunnit testa, andra testades i 2012 års förslag, men har sedan dess bearbetats lite. Av dessa har många inte hunnit testas, andra har testats, men under så kort tid att församlingen blivit förvirrad angående vilken variant som gäller. Glädjen i att vara remissförsamling har tyvärr försvunnit i och med att 2016 bara delvis lyssnat på kritiken mot 2012 och i och med att remisstiden varit för kort.
* Förslaget har varit svåröverskådligt: att bläddra fram rätt alternativ under pågående gudstjänst har varit ett vågspel, särskilt som själva förslaget tryckts med ganska stel pärm som gör att boken hela tiden faller igen om man inte vill bryta upp ryggen och riskera att sidor trillar ur. Materialet har därför inbjudit till att man blandar förslaget med invanda formuleringar som man kan utantill, eftersom man inte vill stå och bläddra tex mitt i mässan eller under ett dop.
* I det uppdraget låg att förslaget skulle vara en revision, inte en total make over. Mycket av kritiken som riktas mot förslaget skulle säkert ha undvikits om förslaget hade varit just en revision och inte en helt ny handbok.

Språk
* I en liturgi som fungerar bra kan man vila i formuleringar för att de är Kyrkans formuleringar. Alltför många av de nya formuleringarna har inte samma klass och samma förankring och känns därmed som konstruerade vid ett sammanträde istället för framsprungna ur bön och tillbedjan.
* Det är en bra blandning av gammalt och nytt i förslaget, men när nya fräscha formuleringar avviker alltför mycket från gamla arkaiska (som tex trosbekännelsernas) blir intrycket splittrat. De språkval som fungerar i predikan och fritt tal fungerar inte automatiskt som liturgi.
* Språk som fungerar i skrift fungerar ibland inte läst, tex Inledningsord 8 (kolon uttalas ju inte), Inledningsord 10 (kräver ett "och" eller "han" eller "som"), Överlåtelsebön 3 (kolon uttalas ju inte), Förbön 4 (kräver ett "och" för alla människor). Det finns fler exempel som pekar på att en del nya formuleringar egentligen är poetiska skrivbordsprodukter som ser snygga ut, men som inte har vuxit fram vid altaret.
* Språkligt är flera av de nya formuleringarna i förslaget fortfarande liturgiskt undermåliga, tex Inledningsord 5, Lovsången 8 och Tackbön Allmän 3. När "Han" skall undvikas upprepas istället "Gud" på ett tjatigt och ibland nästan komiskt sätt, tex i Inledningsord 4 eller Inledningsord 12.
* Det fungerar inte att blanda gamla varianter med varandra, tex Förlåtelseord 1, Nattvardsbön 9. Det upplevs klåfingrigt, irriterande och omotiverat när böner och texter som tidigare kundes utantill nu skapar osäkerhet och flytet i liturgin försvinner.
* Osäkerhet vilken variant av samma text som gäller i Inledningsord 16 och Bön om förlåtelse 5 ("från" eller "ifrån") kan bero på slarvfel, men vi kan inte ha två olika formuleringar av samma text om församlingen skall kunna förväntas lära sig den utantill. Bön om förlåtelse 8 saknar ett "nu" på näst sista raden. Slarvfel eller medvetet?
* "Möter mig/oss" är ett modeuttryck som är teologiskt rätt, men funkar inte att upprepa så ofta. Det blir nästan löjligt att ha med det 18 gånger i Högmässoordningen: Inledningsord 6, Inledningsord 12, Inledningsord 13, Bön om förlåtelse 4, Bön om förlåtelse 6, Tackbön 2, Bön om förlåtelse och Löftesord i förbönen, Prefation Mariadagar, Prefation Allmän 3, Nattvardsbön 1, Nattvardsbön 4, Nattvardsbön 9, Nattvardsbön 12, O Guds Lamm 5, Bön efter kommunionen Advent,

Bön efter kommunionen Jul och trettondedagstiden, Bön efter kommunionen Fastan/Passionstiden, Bön efter kommunionen Allmän 3! Och även i övriga gudstjänster och kyrkliga handlingar återkommer uttrycket löjligt ofta.
* "Mod" är ytterligare ett modeord som i och för sig är bra att be om, men som används för många gånger och ibland alienerar: är verkligen feghet ett så stort problem att det motiverar att användas 8 gånger i Tackbön 3, Kristusrop 2, Lovsången 8, Lovsången 9, Kyrkans förbön Föreslagna sjungna församlingssvar, Förbön 1, Förbön 2, Förbön 9?
* "Bröd och vin" är ytterligare ett modeuttryck(!) – när det upprepas så ofta som det gör ges intrycket att realpresensen urholkas. Lite mer pregnans, tack.
* Nattvardsbön 1, Nattvardsbön 2 alternativ 2, Nattvardsbön 4, Nattvardsbön 7, Nattvardsbön, Nattvardsbön 12 alternativ 1, Nattvardsbön 13 saknar tydlig avslutande lovprisning som inbjuder församlingen till ett kraftfullt "Amen", församlingens viktigaste Amen i gudstjänsten. Också detta visar att förslagen inte är konstruerade i levande församlingar utan i skrivarstugor.
* På oräkneliga ställen har kommateringen skett på ett slumpartat sätt. Slarv och okunnighet får inte finnas med i ett så här viktigt dokument i den här utsträckningen.

Teologi
* Trinitariteten framställs tydligare i 2016 än i 2012, men ibland är det fortfarande otydligt eller till och med allför tydliga avsteg från ekumenisk praxis att be till Fadern genom Sonen i Anden, tex i Nattvardsbön 12 (fortsättningsalternativ 1), Nattvardsbön 1, Nattvardsbön 6.
* Det är bra att man har tagit ekumenisk hänsyn: BEMs rekommendation att ha epikles i nattvardsbönen har förbättrat nattvardsbönerna jämfört med 1986, även om Nattvardsbön 2 och Nattvardsbön 3 fortfarande saknar epikles. Flera av formuleringarna är dock otydliga och behöver bearbetas ytterligare för att faktiskt uppfylla vad BEM förväntar sig av en epikles, tex Nattvardsbön 1, Nattvardsbön 2, Nattvardsbön 3, Nattvardsbön 4, Nattvardsbön 6, Nattvardsbön 8, Nattvardsbön 11.
* Vissa av de nya formuleringarna fungerar bra, tex Bön efter kommunionen Vid kyrkoårets slut, Prefationen för Trettondedagstiden. Men flera av de nyare formuleringarna grundas alltför ofta inte i uppenbarelse och bibliska mönster, utan tidsbundna reflektioner. De behöver inte vara fel, men de mer hör hemma i predikan och fri bön än i liturgin, tex Inledningsord 6, Tackbön 3.
* Positivt är att de feminina beskrivningarna lyfts fram, men det får inte bli en hittepåreligion. Gud är Fader och är som en Moder, men det måste vara teologiskt rätt, inte bara teologiskt korrekt… Jesus har uppenbarat Fadern för oss, men vem har uppenbarat Gud Modern? Gör om Förbön 4 och Nattvardsbön 6 – de är inte uttryck för Svenska kyrkans lära.
* Strävan att undvika könsbestämning på Gud slår över i opersonlighet när det används för ofta. Förslaget följer direktiven, men resultatet har tyvärr blivit en mindre personlig, avlägsnare Gud. Det går på tvärs mot uppenbarelsen att Gud har kommit till oss. Det hjälper inte att gång på gång säga att Gud kommer nära oss om denne "Gud" framställs så färglös och opersonlig att man inte får någon personlig relation till honom.
* En del förändringar är svåra att se några teologiska eller språkliga skäl till, tex Förlåtelseord 1, Löftesord 3, eller hopmixtrandet av etablerade nattvardsböner till nygamla. När det känns som att ändringar beror på personliga preferenser snarare

än sakliga motiveringar, leder det till en irritation över att utantillflytet försvinner utan att något vunnits med det.
* Påståendena i Inledningsord 1 ("Med jordens alla folk i alla tider tackar och lovar vi dig") och Lovsägelsen E ("Därför vill vi med allt och alla, som levat, som lever och kommer att leva prisa dig, tacka och sjunga") är tyvärr inte sanna.
* Panteismen ("du är här i allt som är") i Lovsången 9 är inte kristen.
* Dopet har alltför många avsteg från det BEM menar skall finnas med – se nedan. Detta är allvarligt, då Svenska Kyrkan har antagit BEM-dokumentet och därmed bör anses förpliktigat att sträva i den riktning som anges i sagda dokument. Detta är skäl nog att fortsätta bearbetningen av handboken istället för att godkänna den.
* Många av de nyare formuleringarna upplevs som hemmasnickrade istället för att hämtas ur den rika ekumeniska, allmänkyrkliga eller varför inte judiska formuleringsskatten.
* Svenska kyrkans tro och lära samt församlingens samhörighet med den världsvida kyrkan uttrycks i liturgins formuleringar och gemensamma böner. Det är därför allvarligt att vi kan rikta så många invändningar mot teologin i vissa av förslagets texter. Svenska kyrkan kan bättre än så här.

Valmöjligheter
* Bara Högmässan har över 200 alternativ, vilket lågt räknat kan kombineras i över 8 000 olika utformningsvarianter. De flesta varianter är mycket små och kanske inget att anmärka på, men faktum är att man knappast kommer att finna en liturgiskt exakt likadan högmässa i två kyrkor framöver.
* Antalet varianter inbjuder till eget mixtrande. Redan nu märks en tendens att ta en bit från en variant och blanda in den i en annan variant för att få en liturgisk text som blir mer komplett.
* Ju mer musiken släpps fri, desto fastare måste texterna vara för att man ska kunna känna igen sig och vara delaktig oavsett vilken melodi som används. Förslaget innehåller alltför många varianter av liturgiska texter inom samma moment för att det skall kunna fungera inkluderande för gudstjänstfirarna.
* Ett bättre sätt att utforma handboken vore att ange en standardliturgi, och i separata utgåvor ge förslag på alternativa läsningar och böner i de moment där det bedöms lämpligt. På så sätt skulle man starkare betona den fastare strukturen samtidigt som utformandet av lokala varianter inom den fasta ramen uppmuntras. Som det är nu är handboksförslaget spretigt, ohanterligt, svåröverskådligt och uppmuntrar i praktiken till handboksbrott.

Barnperspektivet
I förslaget beaktas barnperspektivet genom en större flexibilitet i gudstjänstfirandet, inte minst med små barn. Detta är alldeles för snävt. Ett långsiktigt barnperspektiv måste innebära att barnet känner igen sig och kan vara delaktig i liturgin också när det växer, blir ung och så småningom vuxen – vare sig personen kommer till kyrkan ofta eller sällan. Att ha helt olika former, språk och moment framför allt vid huvudgudstjänster kommer att leda till minskad delaktighet istället för tvärtom.

Högmässan
Det är positivt att ordningen för högmässa ligger fast så att man skall kunna känna igen sig var man än går på huvudgudstjänst i landet. Den goda tanken spolieras tyvärr av varianternas antal och skiftande teologi. I praktiken spretar detaljerna i högmässoordningen så mycket att man inte kommer att känna sig i helheten ändå. Svenska kyrkan kan bättre än så här.

*Inledningsorden
Det ges 17 alternativ på inledningsord, och dessutom uppmuntras till egen förkunnelse, anknytning till En liten bönbok eller kyrkoårstexter från Evangelieboken istället. Det är svårt att förstå varför möjligheten till en så fritt formulerad inledning överhuvudtaget skall ha föreskrivna varianter: det blir konstigt när prästen har full frihet att utforma inledningsordet själv, men det samtidigt saknas tillit till att prästen faktiskt klarar det.
* "Herren är i sitt heliga tempel, etc..." saknas trots mångfalden varianter.
* Inledningsord 1: " Med jordens alla folk i alla tider tackar och lovar vi dig (och ber och bekänner)". Detta är inte sant. Fil 2 berättar att alla knä skall böjas för Jesus och varje tunga bekänna att Jesus är Herre – men för en del är det ju som ett motvilligt erkännande, medan inledningsordet påstår att det sker i tillbedjan och glädje för alla. Detta måste omformuleras eller strykas för att kunna användas.
* Inledningsord 2: Bra i innehållet, men för många växelläsningar leder till ett beroende av agendan, att man inte lär sig liturgin utantill och i värsta fall inte firar gudstjänst utan prickar av punkter på en dagordning.
* Inledningsord 3: Bra utifrån barnperspektivet.
* Inledningsord 4: "Gud" upprepas in absurdum i strävan att undvika "Han". Fungerar därför sämre än tidigare. Gör om med mer personligt färgade tilltalsord.
* Inledningsord 5: Genant. Infantilt. Omöjligt att använda. Någonsin.
* Inledningsord 6: Opersonlig, obegripligt vad "I denna rymd" syftar på. 3:an är bättre.
* Inledningsord 7: Fungerar i utegudstjänster, men är för tunn för att användas regelbundet.
* Inledningsord 8: När fungerar detta inledningsord?
* Inledningsord 9: "Låt oss besinna att vi har vårt ursprung i Gud, att vi är skapade till att älska som han älskar, och att Guds kärlek har kommit till oss genom Jesus Kristus. Låt oss be (och bekänna):" hade räckt.
* Inledningsord 10: Enkel och bra, men andra strofen måste inledas med ett "som" eller "Han" för att fungera talat till skillnad från läst.
* Inledningsord 11: I stort sett bra, men glädjeperspektivet saknas.
* Inledningsord 12: Fungerar.
* Inledningsord 13: Första och tredje meningen är bra, men poesin och sammanhanget i andra meningen haltar. Förslag: "Innan vi söker tar Gud emot oss"
* Inledningsord 14: Bra.
* Inledningsord 15: Bra i innehållet, men för många växelläsningar, osv...
* Inledningsord 16: Bra i innehållet, men för många växelläsningar, osv... Men två synpunkter: 1. Man kan inte ha syndabekännelse efter att ha använt den här; det blir tårta på tårta. 2. Här står det "och ta inte din heliga Ande *ifrån* mig", medan det i samma text i Bön om förlåtelse 5 står "och ta inte din heliga Ande *från* mig". "Ifrån" eller "från" – ett av dem är slarvfel: vilket gäller?
* Inledningsord 17: Bra.

*Bön om förlåtelse
Där inget annat anges är förslagen bra.
* Bön om förlåtelse 2: Bra innehåll och språk: kan fungera för ovana gudstjänstdeltagare. Men synden definieras inte.
* Bön om förlåtelse 3: Bra att det finns möjlighet till tyst reflektion.
* Bön om förlåtelse 4: Fin och bra. "Möt mig" är ett modebegrepp i det här förslaget och återkommer lite för ofta.
* Bön om förlåtelse 6: Mycket märklig växelläsning. Fungerar inte alls. Den fungerar bättre så som den är utformad i Sjukkommunion. Men även här känns ordet "möt oss/mig" dagssländeaktiga.
* Bön om förlåtelse 7: Bra utifrån barnperspektivet.
* Bön om förlåtelse 8: Bra. Men märkligt att "nu" saknas i sista meningen. Medvetet eller slarvfel?

*Förlåtelseord
Här blir det i praktiken nog så att förlåtelseorden kommer att blandas med varandra.
* Förlåtelseord 1: "Du är förlåten" kommer nog att ersättas med "Dina synder är dig förlåtna" i många fall. Tillåt även den varianten om ni vill stävja brott mot handboksformuleringarna.
* Förlåtelseord 2: Teologisk motivering för förlåtelsen saknas: Gud ursäktar oss inte, Han överser inte: Han förlåter på grund av sitt försoningsverk.
* Förlåtelseord 3: Bra.
* Förlåtelseord 4: Funkar.

*Löftesord
* Löftesord 1: "Gud låter sitt ansikte lysa över oss" påminner för mycket om välsignelsen utan att förklara varför det skulle innebära en koppling till bönen om förlåtelse. Variera språket och motivera vad löftet innebär!
* Löftesord 2: Teologisk motivering för förlåtelsen saknas: Gud ursäktar oss inte, Han överser inte: Han förlåter på grund av sitt försoningsverk.
* Löftesord 3: Konstigt att upprepa "Gud". Varför har man tagit bort "synderna" från B2000s formulering? Slarvfel?
* Löftesord 4: Funkar.

*Tackbön
Där inget annat anges är förslagen bra.
* Tackbön 2: Har använts flitigt, men aldrig fungerat riktigt. För kort och styltig i formuleringen.
* Tackbön 3: "mod att växa" – ett modeuttryck. Vad betyder det? Att växa som människa är naturligtvis önskvärt, men att det är feghet som är hindret är långt ifrån självklart.

*Överlåtelsebön
Mycket bra att förslaget skiljer på rena syndabekännelser och rena överlåtelseböner. Båda sakerna behövs. Klar förbättring!
* Överlåtelsebön 1: Bra.
* Överlåtelsebön 2: Personlig i tilltalet och innehållsrik.
* Överlåtelsebön 3: Opersonlig i tilltalet: vem är den "Gud" jag överlåter mig till? Bättre bibelförankring krävs!

*Kyrie
Överlag bra, med följande noteringar:
* Kristusrop 1: Bra innehåll och språk.
* Kristusrop 2: Bra, men något oprecis i vad man ber om förbarmande för.
* Kristusrop 7: "I din nåd förbarma dig" är bakvänd ordföljd: här har musiken fått styra texten istället för tvärtom. "Vänd ditt ansikte till oss" påminner för mycket om välsignelsen. Variera språket!

*Lovsången
Där inget annat anges är förslagen bra.
* Lovsången 4: Bra, men "lyser" känns konstigt.
* Lovsången 6: "med jubel" och "vi jublar" kräver att musiken understryker texten.
* Lovsången 7: "med jubel" och "vi jublar" kräver att musiken understryker texten.
* Lovsången 8: Melodin blev snabbt omtyckt och snabbt uttjatad. Textmässigt skapar blandningen av svenska och latin intrycket att man lovsjunger en flicka eller gudom som heter Gloria…
* Lovsången 9: Poetisk och spännande text, men "Nu dansar Andens vind" känns fånigt. Vad värre är, är att "du är här i allt som är" är panteism och kan omöjligt accepteras.

*Trosbekännelsen
Inledningsordens parentes är bra i innehållet, men känns för lång när den följer ett imperativ och fungerar därför bättre i skrift än i levande liturgi.

*Kyrkans förbön
* Förbönsstruktur och teman: Det hade räckt med dessa olika exempel på strukturer och teman. De olika förbönsalternativen som är angivna som förslag, men riskerar som i 1986 att bli normerande, och flera av dem är för pratiga och oprecisa för att bli standardformuleringar.
* Förbön 8: Positivt att läst bön kan infogas i Litanian.

*Lovsägelsen/Sursum corda och prefationen
Prefationerna är bra där inget annat anges.
* Prefation Kyrkoårets slut:
* Prefation Mariadagar: Bisatsen "född av Maria" bryter den språkliga rytmen. I övrigt fokuserar prefationen mer på oss än på Maria eller Jesus.
* Prefation Allmän 2: Det känns märkligt att inte använda egennamnet "Jesus" utan titeln "Kristus" när man talar om Honom som sin "vän".
* Prefation Allmän 3: Gud möter oss inte i ord, utan i Ordet. Att tala om att Gud möter oss i bröd och vin blir lika allmänt hållet och märkligt som om vi skulle säga om dopet att Gud möter oss i vatten.
* Lovsägelsen E: Ändra formuleringen till "därför vill vi med alla trogna" istället för "därför vill vi med allt och alla", så blir åtminstone teologin korrekt.
* Prefationens avslutning: Båda alternativen är bra.

*Helig/Sanctus
* Helig 1 och Helig 2: Alternativen är bra, men skillnaderna i text (Hosianna i höjden respektive Ära åt Gud i höjden) riskerar att leda till förvirring för församlingen. Ingen stor sak i sig, men när det händer flera gånger i en gudstjänst att församlingen blir osäker, tystnar den, liturgin tappar flyt och delaktigheten minskar.

* Helig 3: Alternativet bryter mot det allmänkyrkliga mönstret för hur Sanctus är uppbyggt. I psalmer, sånger och poetiska texter kan det naturligtvis ändå uttryckas, men i nattvardsbönen måste det finnas en tydlig förankring i uppenbarelsen för teologin.
* Helig 4: Alternativet bryter mot det allmänkyrkliga mönstret för hur Sanctus är uppbyggt. Det kan användas, men inte vid gudstjänster som är huvudgudstjänst.

*Nattvardsbönen
* Endast ett par av nattvardsbönerna klarar sig utan anmärkningar, se avsnitten *Teologi* och *Språk* ovan. Detta är anmärkningsvärt, allvarligt och oacceptabelt. Nattvardsbönen är den centrala bönen för liturgins *lex orandi lex credendi*, och här får ingen otydlighet finnas. Att anmärkningar kan riktas mot majoriteten av nattvardsbönerna är skäl nog att fortsätta bearbetningen av handboken istället för att godkänna den.
* Bruket av "Därför firar vi detta trons mysterium" som inledning till församlingssvaret torde tillhöra allmänkyrklig praxis och borde finnas med.
* Församlingssvaret "Din död förkunnar vi… etc" kan inte ha ett fakultativt "Herre". Detta är ett liturgiskt parti som är etablerat och som majoriteten gudstjänstfirare kan utantill. Om en del församlingar kommer att utesluta det kommer det att leda till felsägningar, förvirring, osäkerhet och en tystnande församling.

*Brödsbrytelsen
Vad är tanken med att låta växelläsningen ha "följande eller liknande ord"? Ju mer församlingen kan utantill, desto mer levande blir gudstjänstfirandet. Att ha en situation där brödsbrytelsens växelläsningar utformas lokalt kommer att minska igenkänningsfaktorn när man firar gudstjänst på annat håll än i sin hemförsamling.

*O Guds Lamm/Agnus Dei
Alternativen är där inget annat anges bra.
* O Guds Lamm 4: Liturgins skäl att använda termen "Guds Lamm" om Jesus har med försoningsoffret att göra. Det perspektivet saknas helt i det här alternativet och därför hänger den här varianten i luften.
* O Guds Lamm 5: Att tala om att Jesus möter oss i bröd och vin är lika allmänt hållet och märkligt som om vi skulle säga om dopet att Jesus möter oss i vatten.
* O Guds Lamm 6: Blandningen av gammal ("borttager") och ny ("ge") grammatik är märklig och känns obekväm.

*Bön efter kommunionen
Förslaget att "Förbönsämnen kan infogas" är ogenomtänkt. Förbönens plats är före utdelandet. Nu riskerar mässan att få ett segt slut. I de få fall det kan vara motiverat att ändå lägga till en förbön, låter det sig göras genom att momentet regleras med "Kan bes med någon av de föreslagna bönerna eller med annan bön."
Bönerna är i regel väl formulerade och väl fungerande, även om uttrycket "Bröd och vin" behöver ombearbetas för att inte tolkas som en urholkning av realpresensen.

*Sändning
Det är positivt att avslutningen på gudstjänsten kan varieras. Momentet är inte centralt, och variation minskar därför inte delaktigheten.

Julotta
Ordningen fungerar bra och är väl genomtänkt och genomarbetad.
Svenska kyrkan kan det här!

Långfredagsgudstjänst
Ordningen fungerar bra och är väl genomtänkt och genomarbetad.
* Dock måste åter anmärkas att Inledningsord 16 skiljer sig från Bön om förlåtelse 5 ("från" eller "ifrån"). Beror detta på slarvfel? Vi kan inte ha två olika formuleringar av samma text om församlingen skall förväntas kunna den utantill.
* Kollekt bör inte samlas in på Långfredagen.

Påsknattsmässa
Ordningen är i stort sett bra och genomtänkt.
* Doppåminnelsens tydningsord är mycket bra i sitt innehåll. Här har det bibliska innehållet klätts i moderna språkkläder på ett lyckat sätt. Enda anmärkningen är att "betydelse" är för svagt – bearbeta det, så blir hela momentet harmoniskt.
* Instruktionen "Som förlåtelseord används någon av bönerna sid 46" behöver ändras: Förlåtelseordet är inte en bön.

<u>*Trosbekännelsen</u>
* Frågan efter trosbekännelsen är bra: den borde finnas med vid konfirmation och dop av vuxna (där dopet också innefattar konfirmation).
* Orden efter Trosbekännelsen "Låt oss vandra… med påskens ljus i våra hjärtan och våra händer" fungerar inte språkligt: blandningen av det abstrakta och det konkreta ljuset skapar ofrivillig komik.

Sjukkommunion
Ordningen är i stort sett bra och genomtänkt.
* Överlåtelsebön alternativ 2 är för vagt i sitt tilltal. Här finns ingen referens till vilken Gud som åsyftas eller till något löfte eller till något handlande eller till någon grund för varför en sjuk skall kunna eller vilja eller få överlåta sig till Gud.
* Nattvardsbönen har ett fel: "Där hos oss med din Ande" skall vara "Du är hos oss med din Ande", se Nattvardsbön 13. Se också den allmänna kritiken mot nattvardsbönerna ovan (*Teologi*, *Språk* och *Nattvardsbönen*).

Dop
Dopordningen är ett stort steg framåt jämfört med 2012. Ordningen känns mer harmonisk och logisk. Det finns ansatser till att lyfta fram olika teologiska aspekter av dopet och så fördjupa förståelsen och rikedomen i dopet. Fortfarande finns det dock stort utrymme för förbättringar. Enligt BEM bör varje mer omfattande dopritual omfatta Skriftens förkunnelse om dopet, ett nedkallande av den helige Ande, en avsägelse av det onda, en bekännelse av tro på Kristus och den heliga Treenigheten, bruk av vatten, en förklaring att de döpta vunnit en ny identitet som söner och döttrar hos Gud och som kyrkans medlemmar, kallade att vittna om evangelium. I förslaget saknas nedkallandet (epikles), avsägelsen och förklaringen

helt eller delvis. Dopritualet håller alltså inte vad Svenska kyrkan förpliktat sig till gentemot Kyrkornas Världsråd. Svenska kyrkan kan bättre än så här!

*Inledningsord

* Inledningsord alternativ 1: Bra innehåll, men alldeles för kort och tunt. Enligt BEM bör varje mer omfattande dopritual omfatta Skriftens förkunnelse om dopet. Inledningsordet är viktigt och borde vara tydligare skriftförankrat. Förslagsvis hade det vunnit på att utgå från 1986, men komplettera det med "Gud har skapat oss till sin avbild. Han vill att vi skall leva i gemenskap med Honom. Därför… etc."
* Inledningsord alternativ 2: Alldeles för kort och tunt. Enligt BEM bör varje mer omfattande dopritual omfatta Skriftens förkunnelse om dopet. Inledningsordet är viktigt och borde vara tydligare skriftförankrat. Förslagsvis hade det vunnit på att utgå från 1986, men komplettera det med "Gud har skapat oss till sin avbild. Han vill att vi skall leva i gemenskap med Honom. Därför… etc."
* Bra innehåll. Men för att fungera läst måste ett "och läggas till: "Vi döps till gemenskap med Jesus Kristus och med alla som… etc". Allra bäst blir att kombinera det med skapelseperspektivet och 1986: "Gud har skapat oss till sin avbild. Han vill att vi ska leva i gemenskap med Honom. Därför har Han sänt sin Son Jesus Kristus för att rädda oss från det onda. Vi döps till gemenskap med Jesus Kristus och med alla som genom tiderna och över hela jorden vill följa Honom i liv och död med hopp om uppståndelse. I dopet görs ingen skillnad mellan människor. Ingen är störst eller minst, först eller sist: alla är ett i Jesus Kristus."

*Tackbön

Instruktionen att "Tackbön med föreslagna eller andra ord" gör att det hade räckt med ett alternativ att eventuellt utgå från. Att ha tre alternativ med ett fjärde helt fritt utformat alternativ gör handboken svåröverskådligare än nödvändigt.
*Tackbön vid dop av vuxna skall inte vara fakultativt utan utgå helt, eftersom det annars kan bli två böner direkt efter varandra.
* Placeringen efter namnfrågan gör att föräldrarna kan tacka för barnet med namn. Det är en förbättring jämfört med 1986.
* Namnfrågan kommer 99 gångar av 100 att ställas i plural: "Vilka namn har ni gett ert barn?"
* Tackbön alternativ 3: Roligt att det helt nyskrivna alternativet har tydligaste kopplingen till dopet.

*Befrielsebön

Tråkigt att förslaget fortfarande innehåller instruktionen att man kan ha handpåläggning vid befrielsebönen. Bönen, som har sina rötter i exorcismen, är med hänvisning till Jesu praxis inte en handpåläggningsbön. Enligt BEM är handpåläggningen ett av tecknen för Andens meddelelse. Däremot och därför bör förbönen efter dophandlingen ske med handpåläggning.
* Befrielsebön alternativ 1: Enligt BEM bör varje mer omfattande dopritual omfatta en avsägelse av det onda. Det är tveksamt om den här bönen kan betecknas som tillräcklig.
* Befrielsebön alternativ 2 är ingen befrielsebön överhuvudtaget, det är en bevarandebön. Inte dålig på något sätt, men den kan inte kallas för befrielsebön. Måste flyttas eller strykas.

*Bibelläsning/Bibelläsningar
Inledningsorden hade ännu bättre kunnat vara: "Vi döper på Jesu befallning och löfte:"
* Mycket bra urval av bibeltexter att komplettera dop- och missionsbefallningen med.
* Doptalet kallas för ett fast moment här, men i anvisningarna heter det att det kan utlämnas utifrån pastorala hänsyn. Därför borde det i konsekvensens namn vara fakultativt.

*Dopbön
* Enligt BEM bör varje mer omfattande dopritual omfatta Skriftens förkunnelse om dopet. Dopbönerna är så oerhört mycket rikare på bibliska mönster i våra systerkyrkor. Här hade förslaget vunnit oerhört mycket på att inspireras av det ekumeniska sammanhanget.
* Dopbön alternativ 1: Bra bön, men epiklesen är försvagad och i praktiken borttagen jämfört med 1986. Enligt BEM bör varje mer omfattande dopritual omfatta ett nedkallande av Den helige Ande.
* Dopbön alternativ 2: Bra – den enda av dopbönerna med tydlig epikles, men den skulle kunna vara så mycket rikare i sitt innehåll.
* Dopbön alternativ 1: Bra bön, men epiklesen är för svag. Enligt BEM bör varje mer omfattande dopritual omfatta ett nedkallande av Den helige Ande.

*Trosbekännelsen
* Inledningsorden måste kompletteras med ett "som" om parentesen skall kunna användas: "Låt oss stämma in i/förenas i den tro som vi döps till *som* ett tecken… etc". Detta är ytterligare ett exempel på hur det språkbruk som ser bra ut i skrift inte automatiskt fungerar liturgiskt.
* Frågan alternativ 1: Bra innehåll, men ändringen från 1986 är egentligen omotiverad: den är lika bra (genom att den betonar det universala samhörighetsperspektivet), men inte bättre (genom att den tappar det personliga gemenskapsperspektivet). Eftersom begreppet "Kristi världsvida kyrka" redan används i trosbekännelsens inledningsord överväger skälen att fortsätta använda 1986 formulering.
* Frågan alternativ 2: Detta är ingen fråga. Enligt BEM bör varje mer omfattande dopritual omfatta en bekännelse av tro på Kristus och den heliga Treenigheten. Detta blir försvagat genom att frågan utelämnas. Alternativet bör strykas.
* Bekännelsemomentet är oerhört viktigt för många som döps i vuxen ålder – inte minst för konvertiter – och liturgin får inte svika utan måste stödja dopkandidatens längtan i detta. Vid dop av vuxen (över 16 år) räknas dopet även som konfirmation, och därför borde frågan utvidgas till exempelvis: "*NN*, vill du döpas till denna tro och vara en del av Kristi världsvida Kyrka och vill du med Guds hjälp leva i denna tro och visa den i kärlek till Gud och dina medmänniskor?"

*Dophandlingen
Enligt BEM bör varje mer omfattande dopritual omfatta ett nedkallande av Anden. Mycket bra att bön om Anden under handpåläggning sker i direkt anslutning till dopet som ett enda moment.

*Välkomnande
Bra utformat och formulerat.

*Förbön
Klar förbättring jämfört med 1986 att förbönen kan utformas fritt.

*Dop i krissituation
Bra, med reservation för tillämpliga påpekanden ovan.

*Dop i den allmänna gudstjänsten
Anvisningarna betecknas som förslag, vilket är bra. Lokala varianter med dopet tex efter episteltexten kan därmed fortsätta.

Bikt
Ordningen är i stort sett bra.
* Angående anmärkningar kring förlåtelseord, se ovan (Högmässa: Förlåtelseord)
* Det allmänkyrkliga bruket av "Tror du att min förlåtelse är Guds förlåtelse? – Ja. – Ske med dig så som du tror: Dina synder är dig förlåtna… etc" gör förlåtelsen tydligare för den biktande och borde därmed finnas med åtminstone som en variant.

Konfirmation
* Den stora förändringen jämfört med 2012 är att frågan kommit tillbaka. Det är bra: många konfirmander vill verkligen uttrycka sitt ja på ett tydligt sätt, och detta blir än mer viktigt när det är vuxna som konfirmeras. Detta har blivit allt vanligare på senare år, och den tendensen lär fortsätta. Förslaget tar dock inte hänsyn till denna utveckling, vilket gör att frågan både är felställd och placerad på fel ställe, se nedan.
* När flera av momenten kan ha alternativa placeringar infinner sig frågan om de andra momenten är optimalt placerade. Konfirmationsgudstjänsten bör ju till sin karaktär vara lokalt utformad och präglad av konfirmandernas medverkan. Kanske skulle anvisningarna vara att (åtminstone de flesta av) momenten kan komma i valfri ordning.

*Doppåminnelse
Bra att momentet har tillkommit.

*Inledningsord
Båda inledningsorden är bra, men frågan är felplacerad: både dopet och vigseln placerar sina frågor i centrum av den kyrkliga handlingen. Det finns inget skäl att låta konfirmationen avvika från det mönstret. Frågan borde alltså fortsätta vara placerad efter trosbekännelsen som i 1986. Frågan är också felställd: Som den är utformad nu har frågan en ofrivillig komik över sig. Den är stympad, ungefär som om man vid dopet ställer frågan "Vill ni(att ert barn skall) döpas?" eller vid vigseln: "Vill ni gifta er?" Frågan borde anknyta till bekännelsehandlingen för vuxna som döps (se ovan under "Konfirmation" och "dop: Trosbekännelsen" och kan fortsätta lyda som i 1986: "Detta är den tro vi döps till i Kristi kyrka. Vill ni med Guds hjälp leva i denna tro och visa den i kärlek till Gud och era medmänniskor?" eller som i doppåminnelsen (se Påsknattsmässan): "Vill ni med Guds hjälp leva i denna tro och visa den i kärlek till Gud, era medmänniskor och hela skapelsen?"

*Trosbekännelsen:

Det fungerar inte att använda nästan identiska formuleringar både som inledning och avslutning på trosbekännelsen. Förslaget är inte färdigt än. Placera frågan här, precis som 1986.

*Bön och handpåläggning
Den första bönen är bra, men de båda bönerna om Anden under handpåläggning är fortfarande för svaga. Förslaget borde dessutom införa bruket av smörjande med olja för att ordningen skulle närma sig allmänkyrklig praxis.

*Sändningsord till konfirmanderna
Båda sändningsorden är bra till sitt innehåll, men vissa formuleringar känns obekväma att ta i sin mun, tex "Lev öppna för Guds Ande, så att ni varje dag tar emot vägledning och hopp." Enklast kan varianterna kvarstå oförändrade, men instruktionen vara att sändningsorden sker med följande eller andra ord.

*Förbön
Så här ska det se ut när olika alternativ kan användas: en standardformulering föreslås, medan alternativa formuleringar placeras någon annanstans. Lättöverskådligt och tydligt. Standardförbönen skulle dock vinna på att fortsätta putsas på: den är opersonlig och innehåller modeordet "mött", men är i övrigt väl formulerad.

*Bibeltexter
Bra urval.

Vigsel
Äktenskapet rymmer dels en sakramentalitet (även om det inte är ett sakrament) som gör anspråk på att Gud faktiskt handlar i vigseln ("Vad Gud har fogat samman") och dels en kristusavbildande aspekt ("Detta rymmer en stor hemlighet, här låter jag det syfta på Kristus och kyrkan") som gör anspråk på att äktenskapet är en liknelse i handling om Jesu kärlek och förlåtelse. Båda dessa centrala aspekter saknas helt i liturgin. Därför upplevs ordningen tyvärr som ganska ytlig och fattig. När dessutom den skapelseförankrade aspekten nästan helt saknas (pga könsneutrala formuleringar) leder det till att vigseln vilar på en närmast obefintlig teologisk grund. Svenska kyrkan kan bättre än så här!

*Samlingsord
* Lovprisning: Lovprisningen är bra, men efter att ha varit vänd mot församlingen för samlingsorden, skall prästen vända sig mot altaret för lovprisning och sedan igen mot församlingen för att säga inledningsorden… Det blir mycket snurrande. Bättre vore om lovprisningen kom före samlingsorden.

*Inledningsord
Inledningsorden är tydande och skulle därför ha en annan tyngd än i förslaget, se ovan.
* Inledningsord alternativ 3: Modeordet "får" gör äktenskapslöftena obsoleta: "Ni får troget stå vid varandras sida" – skulle vara "Ni skall troget stå vid varandras sida". Skilj på lag och evangelium ;-)

*Bibelläsning
Jesu ord om äktenskapet kan omöjligt vara fakultativt. Urvalet av bibeltexter i övrigt är bra.

*Löften och ringväxling
Mycket bättre formulerat här än i 2012.

*Förbön
* Förbön alternativ 2: En bön om att Gud skall hjälpa brudparet ha lust till varandra? Om det är något de klarar utan förbön är det väl det...

*Vigsel med mässa
* Prefationen: Något tunt innehåll. Jämför gärna och inspireras av hur märgfullt Noterias Missale talar om kärleken och äktenskapet i sin prefation vid vigsel med mässa.

Begravning
Ordningen fungerar bra och är väl genomtänkt och genomarbetad.
Svenska kyrkan kan det här!

*Griftetal
* Böner vid begravningsgudstjänst: Mycket bra böner!

*Överlåtelsen
*Överlåtelsens avslutning alternativ 2: Alldeles för opersonlig. Ett typexempel på att närheten går förlorad när Gud inte kallas Fader. Uppenbarelsen har gett oss en skatt som vi inte får tappa bort.

*Bibelläsning
Mycket bra urval texter.

*Förbön
Alla tre alternativen är bra, men den sjungna förbönen förtjänar att lyftas fram: mycket lyckad modernisering!

*Avslutning
”Den helige Andes tillgivenhet” fungerar inte. I dagligt språkbruk betecknar det en egenskap hos husdjur. Därför går det inte att använda det om den gudomliga närhet som det här åsyftar. I övrigt är det fina avslutningsord.

*Begravning med mässa
* Prefationen är mycket bra.

Musikaliska synpunkter i stora drag.

Serie A är tidlös och allmänkyrklig och håller i längden

Serie B Fredrik Sixten
Fungerar bra, håller i längden.

Serie C Anglikanska
Fungerar bra. Har varit med ett tag men håller än.

Serie D Karin Runow
Kanske verkar "rolig" i början men man tröttnar efter några söndagar.
T.ex
Lovsången - Du som håller universum i din hand..
Helig - Änglarna i himlen sjunger helig..
Kyrie & O Guds Lamm fungerar.

Serie E Per Harling
Är ju inte ny.
Vi har inte använt den nu, men har delvis gjort det tidigare i församlingen.
Kan också kännas lite utsliten efter några söndagar.
T.ex
Du är helig du är hel

Allmänt är det bra att Svensk Kyrkan lägger fast ett mindre antal liturgiska texter som är kyrkoårsbundna och att det finns lokal frihet att utforma nyskriven musik som kan användas vid vissa tillfällen, men att huvudregeln är att använda musik som bär långsiktigt.

https://response.easyresearch.se/s.aspx?ID=193805084&Pwd=1FA13137

https://response.easyresearch.se/s.aspx?ID=193805084&Pwd=1FA13137

För Kyrkorådet i Broby-Emmislöv

Per-Olof Persson, Bodil Roos Persson, Dan Sarkar och Anders O Johansson

Ks 2015/1245:151

Kyrkohandboken

Från: Mikael Isacson <mikael@isacson.be>
Skickat: den 14 maj 2016 10:47
Till: Kyrkohandboken
Kopia: info@akf.se; Mikael Löwegren; Björn Fyrlund
Ämne: Remissvar arbetsgemenskapen Kyrklig Förnyelse
Bifogade filer: hbf16.pdf; aKF remissvar KHB 2016.docx

Översänder här bilaga till arbetsgemenskapen Kyrklig Förnyelses remissvar till kyrkohandboken.

Med vänliga hälsningar

Mikael Isacson

Mikael Isacson och Mikael Löwegren:

Artikelförfattarna är redaktörer för Artos Missale samt teol. dr och kyrkoherde i Lilla Edets pastorat respektive komminister i Ljungby Maria församling.

Tredje gången gillt? (del 1 av 3) Svensk Pastoraltidskrift nr 7/2016

"Tredje gången gillt!" skulle kunna vara slogan för det senaste handboksförslaget, som nu är ute på remiss. Ett första förslag kom 2000 (HBF 00); det sågades av remissinstanserna. Ett andra kom 2012 (HBF 12). Och det vi nu ser – HBF 16 – är en revision av HBF 12.

I två artiklar belyser vi förslaget i detalj vad gäller ordningen för högmässa, mässa och gudstjänst. I en tredje artikel berör vi mer övergripande frågor som handboksförslaget för med sig. Det är oundvikligt att vi på vissa punkter upprepar oss från vad vi tidigare har skrivit (SPT 2012, nr 22–25). För den som arbetar med remissvar rekommenderas också Christer Pahlmblads *Mässa för enhetens skull.*

En snabbversion kommer dock först: HBF 16 är bättre än HBF 12. Den stilistiska nivån har höjts, men har fortfarande stora brister. Vissa skrivbordsprodukter är utrensade. Dopgudstjänsten har blivit bättre och vilken musik församlingarna använder till kyrkohandbokens texter ska bestämmas på lokal nivå. Teologiskt och liturgiskt vilar det dock på samma premisser som tidigare, och har i stort sätt samma brister och förtjänster. Med smärre förändringar torde det också vara det här som är Svenska kyrkans nästa kyrkohandbok.

En bärande tanke sedan HBF 00 är att det ska vara färre grundordningar för gudstjänsten: sex ordningar för huvudgudstjänst i HB 86 blev två i HBF 00 – mässa resp. gudstjänst. I HBF 2012 fanns bara en grundordning, men med tre varianter: högmässa, mässa och gudstjänst. Så är även fallet i HBF 16. Utifrån en gemensam bank av moment och alternativ ska församlingarna (prästerna och musikerna?) själva skapa den gudstjänst/mässa de vill fira. En högmässa måste innehålla fler fasta moment än mässan, bl.a. en syndabekännelse. Samtidigt är ordningen för högmässa friare än i HBF 2012. Om avsikten är att kvalitetssäkra begreppet högmässa – dvs. att den som ser ordet högmässa i församlingsbladet/tidningen eller på hemsidan ska veta vilken typ av gudstjänst det blir – vore det nog bättre om högmässan hade en fastare reglerad ordning.

Ordningen för mässa/gudstjänst är betydligt friare. Det är inte många moment som måste vara med – men som däremot kan vara med. Firas mässa/gudstjänst som huvudgudstjänst ska dock fler moment finnas med, t.ex. trosbekännelsen. Och ändå inte. Det finns möjlighet i huvudgudstjänsten – såväl vid högmässa, mässa och gudstjänst – att "i undantagsfall" låta ett moment utgå. Trosbekännelsen kan t.ex. i huvudgudstjänst utgå eller ersättas av en trospsalm. Vad "i undantagsfall" i realiteten innebär framgår varken i förslaget eller i dess kommentar. Hur någon ska kunna hålla ordning på dessa regler, är inte lätt att förstå. Än mindre eftersom antalet huvudgudstjänster har minskat i och med de nya, större pastoraten och sammanslagna församlingarna. I en församling med t.ex. tre kyrkor kan man knappast veta i vilken kyrka huvudgudstjänst firas om det i alla firas "Mässa" eller "Gudstjänst". Konsekvensen för en vanlig gudstjänstfirare är ganska given, inte minst när man går i en annan kyrka än den man brukar gå i. Står det högmässa kan man vara ganska säker på hur gudstjänsten firas. Står det mässa eller gudstjänst har man inte en susning.

Ett försök att bringa ordning i kaoset har tidigare varit att anknyta till tanken om gudstjänstens *ordo*. Detta begrepp är utvecklat av den ortodoxe teologen Alexander Schmemann och har senare tagits upp bl.a. av den lutherske liturgikprofessorn Gordon Lathrop, varifrån det svenska handboksarbetet inspirerats. Med fog har dock tidigare handboksförslag kritiserats för att använda detta begrepp på ett mycket ytligt sätt. Det har – långt ifrån Schmemanns och Lathrops användning – mest kommit att avse gudstjänstens ytliga struktur där Samling kommer först, Sändning sist och däremellan Ordet och Måltiden (om mässa firas). Begreppet ordo är nu övergivet; istället talar man om "gudstjänstens grundläggande handlingsmönster" och "en rytm som kan kännas igen i kyrkor i hela världen och i kyrkohistorien". Vad det är för rytm framgår inte, men en rimlig tolkning är att man avser just Samlingen, Ordet, Måltiden och Sändningen. Liksom i HBF 12 menar man – även om resonemangen tycks nedtonade – att detta är "en grundordning där gudstjänstens gemensamma handlingsmönster kan kännas igen" (Kommentar, s. 24). Eftersom friheten att utforma gudstjänsten är så stor, så innebär det inte så mycket mer än att vi i Svenska kyrkan skulle läsa ur Bibeln och fira nattvard, samt har någon form av inledande respektive avslutande rit. Igenkännandets glädje mellan kyrkorna torde ligga på ett annat plan och blir genom HBF 16 väsentligt mindre.

Mässans samling

Samlingen "leder in i gudstjänsten och tydliggör att gudstjänst firas i möte med Gud, i Jesus Kristus och i gemenskap med den världsvida kyrkan" och gör att "enskilda människor kommer samman till en gemenskap, en församling" (Kommentar, s. 28). Samlingen var den del i remissvaren efter HBF 12 som fick flest synpunkter. I det nya förslaget finns därför många förbättringar på enskilda punkter. Det är också den del som är mest variabel.

Inledningsord

Mässan/gudstjänsten ska inledas med en trinitarisk formulering. Antingen "I (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andes namn" eller "I Guds, den treeniges, namn". De tidigare alternativen i HBF 12 "Välsignelse över vår gudstjänst" och "Vi har samlats för att fira gudstjänst tillsammans" är lyckligen bortplockade. Skillnaden mellan de två formuleringarna är dock symptomatisk och genomgående i hela förslaget: ett alternativ som ansluter till Kyrkans klassiska förståelse av Treenigheten och ett alternativ där man eftersträvar ett mer könsneutralt språk och vill slippa omnämna Gud som Fader eller Herre. Även om formuleringen "I Guds, den treeniges, namn" kan tyckas vara ett tänkbart alternativ, blir det problematiskt om man vill tala om Treenigheten som *något annat* än Fadern och Sonen och Anden. Men inte heller det första alternativet är helt okontroversiellt. Det inskjutna "Guds" är en olycklig återgång till 1811 års kyrkohandbok. Det hade varit på sin plats om församlingen sagt "Amen" efter de inledande orden, som det föreslogs i HBF 00.

Efter den trinitariska inledningen kan något av 17 färdigformulerade alternativ användas. Prästen kan också formulera sig fritt med t.ex. ett bibelord och lämplig kortare förkunnelse. Och det är väl det rimliga; flertalet inledningsord håller inte att upprepas vecka efter vecka.

Ett alternativ som inte finns med i förslaget är att salutationen följer efter de trinitariska öppningsorden. Efter att placerat sig inför Gud torde det mest naturliga vara att gudstjänstledaren och församling hälsar varandra. Detta är därför den givna platsen – och inte före Dagens bön – för en salutation med församlingssvar.

Bön om förlåtelse – överlåtelsebön

Botmomentet kan, liksom i HBF 12, hanteras på fem olika sätt:

(1) Bön om förlåtelse (syndabekännelse) med förlåtelseord (avlösning), dvs. såsom i dagens högmässa, och ev. tackbön. (2) Bön om förlåtelse (syndabekännelse) följt av löftesord, dvs. en försäkran om Guds nåd och barmhärtighet, och ev. tackbön. Båda (1) och (2) är möjliga att använda såväl högmässa som mässa/gudstjänst. (3) I mässa/gudstjänst kan också en Överlåtelsebön användas. (4) Momentet läggs i samband med kyrkans förbön. (5) Momentet utgår helt (möjligt i mässa/gudstjänst men inte i högmässa).

Det finns skäl att frångå den nuvarande handbokens praxis där syndabekännelse, avlösning och tackbön är enda alternativ och i princip måste finnas med i alla mässor (se t.ex. M. Löwegren, red. *Till syndernas förlåtelse. Perspektiv på beredelsen i mässan*; SPT 2011 nr 25, 2012, nr 1 och 15/16). Men i handboksförslaget etableras en ordning med oerhört stor spännvidd. Alltifrån syndabekännelse med avlösning till mässor där ingen akt av ånger och bot över huvud taget behöver vara med (utöver det som finns i Herrens bön). Det visar tydligt den ambivalens som finns i Svenska kyrkan kring dessa frågor. Flera frågor skulle behöva bearbetas djupare än vad som sker i både HBF 12 och 16. Är det en nödvändighet att vara förlåtelsen innan man tar emot Kristi kropp och blod? Är det önskvärt? Vad är ett pastoralt klokt förhållningssätt? Att konsekvent fira utan någon botakt är också problematiskt. Synden är en förblivande realitet i en människas liv. Därför behöver också vårt behov av ånger och förlåtelse få komma till uttryck inom ramen för mässan i det ordinarie gudstjänstfirandet.

Två alternativ till en sådan botakt som inte finns med i HBF 16 är dels en doperinran, dels en kyrielitania med botkaraktär (se t.ex. Artos *Missale*). Visserligen finns en "doppåminnelse" i HBF 16. Den knyter dock inte an på något sätt till vatten och rening, och saknar därmed botkaraktär.

Vissa böner om förlåtelse har fått en uppstramning jämfört med HBF 12, t.ex. Bön om förlåtelse 4. Fortfarande saknas dock en förlåtelsebön med möjlighet att bekänna det vi medvetet och aktivt underlåtit att göra, t.ex. "Jag har syndat med tankar och ord, gärningar och *underlåtelser*." Det bör också noteras att Bön om förlåtelse nr 4 olyckligtvis riktas till Jesus Kristus: kyrkans bön riktas till Fadern med Sonen som medlare eller för Jesu Kristi skull.

Bönen om förlåtelse följs alltså antingen av *förlåtelseord* (avlösning) eller *löftesord*. Skillnaden mellan dem borde ligga på ett principiellt plan: avlösningen är en auktoritativ tillsägelse av syndernas förlåtelse medan löftesordet är en hänvisning till att Gud är barmhärtig och vill förlåta. Tyvärr är det inte så tydligt i HBF 16.

Tre av de fyra förlåtelseorden (1, 2 och 4) har formuleringen "Du är förlåten", istället för "Dina synder är dig förlåtna". Visserligen är formuleringen språkligt något enklare, men det är ingen performativ utsaga där det framgår att synderna förlåts i den stund som prästen uttalar orden. Därtill ligger det ytterligare en hund begraven. Motivet för att byta formulering tycks vara just att man inte tror det sker något när prästen uttalar orden, utan syftar till att påminna gudstjänstdeltagaren att hon/han redan är förlåten. Orden fördes in i HBF 00. Där kan man läsa: "'Dina synder är dig förlåtna' [har] ändrats till 'Du är förlåten' för att lyfta fram att förlåtelsen är given" (Kommentardelen, s. 95). Formuleringen borde naturligtvis vara den traditionella: "Dina synder är dig förlåtna" eller "Dina synder är förlåtna". Detta ansluter inte bara till praxis i många av våra systerkyrkor, utan också till hur det formuleras i Nya testamentet när Jesus förlåter synder (se t.ex. Matt 9:2; Luk 7:48). Ur själavårdande synpunkt är det principiellt viktigt att det är de konkreta synderna som förlåts och inte syndaren själv.

Utifrån perspektivet att såväl löftesord som förlåtelseord tycks vara till för att påminna om att synderna redan är förlåtna, är det kanske inte konstigt att två av löftesorden (nr 2 och 4) och

förlåtelseorden (nr 2 och 4) har nästan identiska formuleringar. Det rimliga vore dock att välja löftesord som har helt andra formuleringar än förlåtelseorden och som inte avslutas "I Faderns ...".

I förlåtelseordet som inleds "Begär du dina synders förlåtelse för Jesu Kristi skull, så är det fast och visst ..." (HB 86) har inledningen tagits bort, för att betona "den villkorslösa förlåtelsen" och låta "perspektivet om Guds nåderika förlåtelse [framträda] tydligare". Resonemanget är svagt: förlåtelsen måste på något sätt tas emot och en referens till att man har bekänt sin synd och ber om förlåtelse för Kristi skull är en rimlig påminnelse. Man kan med fog till och med hävda att utanför biktsituationen behöver den auktoritativa avlösningen villkoras: prästen har i den offentliga gudstjänsten ingen möjlighet att samtala med den som bekänner och kan därför inte bruka binde- och lösenyckeln på den enskilde.

Överlåtelsebönerna är tre; två från HBF 12 och en nyskriven. Det första alternativet är den syndabekännelse som i HB 86 innefattar orden "rena mig så blir jag ren, hela mig så blir jag hel, drag mig till dig så får mitt hjärta ro". Om överlåtelsebön används istället, följs denna varken av avlösning eller löftesord. Det markeras därmed att det inte är en syndabekännelse.

1986 lades för första gången en tackbön in efter avlösningen i mässan. Det förstärkte – det historiskt sett korrekta – intrycket att botakten infogats i gudstjänsten i ett senare skede. Tackbönen har i förslaget gjorts fakultativ (frivillig). Tillsammans med möjligheten att använda ett löftesord istället för en avlösning ges sammantaget en betydligt större flexibilitet jämfört med i dag. Botakten kan därmed få en utformning som inte så lätt förväxlas med biktordningen.

Kristusrop – Lovsången

Kyrie och Gloria–Laudamus är fakultativa när inte högmässa firas. Liksom i nuvarande handbok kan kyriet sjungas eller läsas trefaldigt, sexfaldigt och niofaldigt och som en utbyggd kyrielitania. Den tidigare sången "Möt mig nu som den jag är" har strukits från detta moment. Genom att använda beteckningen Kristusrop försöker handbokskommittén fånga in kyriets funktion. Ur en aspekt är detta positivt eftersom det tydligt markerar att detta är en bön riktad till Kristus. Den traditionella trefaldiga strukturen med *Kyrie-Kriste-Kyrie eleison* har fått en del att felaktigt tolka ropet trinitariskt. Argumentationen för den tvetydiga och för Svenska kyrkan unika benämningen Kristusrop imponerar dock föga; det yttersta argumentet är att momentet har benämnts Kristusrop i många församlingar sedan 2012. Argumentet innebär alltså att något har benämnts och funnits med i HBF 12, därför ska det också vara med i HBF 16!

För *Lovsången* finns i princip alla varianter från HB 86 kvar; man har även försökt göra "Stora Laudamus", Sv. ps. 697:4, mer användarvänlig genom att bearbeta den så att församgare sjunger vissa partier och församlingen upprepar ett omkväde. I HBF 12 tog man bort möjligheten att sjunga psalmer som ersättning för Laudamus; det är nu – tyvärr – möjligt att återigen använda en "trinitarisk lovpsalm" ur psalmboken. Gloria och Laudamus är en teologiskt rik och väl sammanhållen text som inte gärna kan ersättas med något annat. Det är dessutom "en av de äldsta bevarade liturgiska texterna, gemensam för öst och väst" (Pahlmblad, s. 19) I förslaget görs en poäng av att lovsången ska präglas "av ett trinitariskt perspektiv"; flera av de nyskrivna varianterna innehåller dock knappast ett fullödigt trinitariskt mönster och den sista lovsången (nr 9) omtalar mer vad människan gör än vad Gud har gjort.

Förslaget skriver vidare att momentet "kan utgå under fastetid"; formuleringen är här ändrad från "kan utgå under fastan". Om det innebär även innebär en förändring i sak, dvs. att Lovsången kan utgå både i Advent och i Fastan, framgår inte.

Dagens bön

Mässans samling avslutas i förslaget med *Dagens bön*. Momentet är obligatoriskt i högmässa och när gudstjänst/mässa firas som huvudgudstjänst.

Med sin placering inom ramen för samlingen har bönen förts till sin rätta plats. Trots sin nära tematiska koppling till söndagens överskrift är det inte en bön inför bibelläsandet. Dess funktion är att samla upp församlingens tysta bedjande och hela samlingen i en sammanfattande bön. Därav det gamla namnet "kollektbön". Beteckningen Dagens bön (hämtad ur evangelieboken) är inte helt oproblematisk. I en församling där man t.ex. låter tackbönen efter kommunionen – som kan "formuleras fritt" – färgas av söndagens tema finns mer än *en* bön för dagen.

Dagens bön kan föregås av en salutation, samma som i nuvarande handbok. Ett annat och naturligare alternativ vore att inleda kollektbönen med ett enkelt "Låt oss be". Salutationen hör, som påpekats ovan, mer hemma inledningsvis.

Ordet

I stort sätt ser Högmässans ordning för Ordets liturgi ut som nu: bibelläsningar och predikan, följt av trosbekännelse och förbön. Beteckningen "Guds ord" skulle bättre än "Ordet" ge en antydan om fokus i denna del av gudstjänsten.

I Mässa/Gudstjänst finns en överhängande risk för uttunning av Ordets liturgi. Antalet läsningar är fritt: tre, två eller bara evangeliet. Predikan är däremot obligatorisk. Även i en stilla morgonmässa förutsätts alltså predikanten utlägga dagens text/-er. Draget till sin spets betyder det att predikan är något oundgängligt, medan läsning ur Gamla testamentet och Nya testamentets brev är något församlingen helt kan klara sig utan.

Även i högmässa föreslås i HBF 16 (till skillnad från HBF 12) "större flexibilitet vad avser antal bibelläsningar". Huvudregeln är fortfarande tre bibelläsningar, men den gammaltestamentliga läsningen och episteln kan utelämas "i undantagsfall". Om avsikten med en särskild ordning för högmässa är att kvalitetssäkra begreppet är detta nog att gå för långt; vill man bara ha en bibelläsning, finns ju redan möjligheten att i förslaget rubricera det som "mässa".

Acklamationerna efter läsningarna är desamma som i HBF 12. "Så lyder det heliga evangeliet" efter evangeliet och "Så lyder Guds/Herrens/Bibelns ord" efter en GT-text eller epistel. Flera remissinstanser riktade kritik mot den sista acklamationen i HBF 12 och menar "att bibelordet som ett gudstilltal i gudstjänsten uppfattades som otydligt"; vi kan bara instämma och notera att formuleringen är mer konstaterande än proklamerande. Alternativ står dock kvar eftersom kommittén menar att "gudstilltalet [framgår] tydligt" när det "ses i sitt sammanhang med församlingssvare[n]" (s. 77). Försvaret framstår som svagt. Församlingen ges möjlighet att svara antingen "Gud, vi tackar dig" eller "Gud, gör ditt ord levande bland oss."

Förslaget lyfter fram möjligheten att placera den psaltarpsalm som evangelieboken anger – eller annan psaltarpsalm – mellan gammaltestamentlig läsning och epistelläsning. Den blir då en brygga mellan läsningarna. Det finns också möjlighet att sjunga en bibelvisa, men inte en vanlig psalm (!), mellan läsningarna. Paragrafryttaren kan fråga om man får sjunga en bibelvisa som finns i psalmboken.

Efter evangeliet kan ett hallelujarop sjungas. Däremot står inget om att halleluja kan användas som sång *före* evangeliet, kanske tillsammans med en vers för respektive söndag. Detta är den gängse platsen internationellt sett: församlingen hälsar honom som är Guds Ord och som

kommer i sin kyrka. Det vore ett alternativ att ta till vara när gradualpsalmens starka ställning i Svenska kyrkan har luckrats upp.

Trosbekännelserna – den apostoliska och nicenska – anges i de översättningar som finns i dag; de har t.o.m. undgått att språkligt revideras på en punkt där samtliga andra böner och texter förändrats: konsekvent har HBF 16 "den heliga Anden" (i bestämd form) och inte "den helige Ande". Det hade varit på sin plats att Svenska kyrkan tog initiativ till ekumeniska översättningar av trosbekännelserna. I högmässan och i huvudgudstjänst ska trosbekännelsen finnas med, men kan "i undantagsfall utgå eller ersättas med trinitarisk psalm". Bättre vore att trosbekännelsen är obligatorisk i en huvudgudstjänst. Möjligheten att använda trinitarisk psalm finns i nuvarande handbok, med lyftes bort i HBF 12. Då motiverade man det med att "lyfta fram Trosbekännelsen som kyrkans gemensamma bekännelse, ett uttryck för samhörighet med kristna i världen". Det framstår fortfarande som ett rimligt argument och ställningstagande.

Till skillnad från HB 1986 finns ingen fast plats för meddelanden. Det gör att man kan undvika tillkännagivanden efter trosbekännelsen, något som bryter rytmen i gudstjänsten. Istället är det upp till den lokala församlingen att bestämma var och hur meddelanden lämnas. Information om var kollekten går kan lämpligen ges precis före den psalm under vilken man tar upp kollekt. Meddelanden om det som händer i veckan lämpar sig väl före välsignelsen.

Förbönen är ett fast moment i högmässan, men kan utgå när mässa/gudstjänst inte firas som huvudgudstjänst. Detta kan vara ett alternativ i en veckomässa, men någon form av förbön bör då ingå i nattvardsbönen. Att be för världen och människorna är en bärande del av nattvardsfirandet; kyrkan firar eukaristin inte som en individuell fromhetsövning utan "för att världen skall leva". Liksom tidigare kan förbönen utformas lokalt eller bes utifrån ett färdigt förslag. Det finns också ett antal exempel på acklamationer i förbönen. En av de mest frekventa saknas dock: "Herre, hör vår bön. – Och låt vårt rop komma inför dig". Anledningen heter naturligtvis inkluderande språk, men här inte som ett komplement utan i form av en utrensning; det drabbar i det här fallet en väl inarbetad formulering. Det hade också varit på sin plats med en instruktion om att förbönen inte bryter den liturgiska bönens mönster: den riktas till Fadern genom Sonen (alt. riktas till Kristus).

Bönen om förlåtelse kan också placeras "i samband med kyrkans förbön", antingen precis före kyrkans förbön eller som en del av förbönen. Det rimliga vore att det låg *efter* förbönen, för att inte bryta sambandet mellan predikan–trosbekännelse–förbön. Vare sig löftesord eller avlösning/förlåtelseord hör dock hemma i en förbön.

Tredje gången gillt? (del 2 av 3) Svensk Pastoraltidskrift nr 8/2016

Måltiden

Liturgireformer i många olika samfund under andra hälften av 1900-talet låter måltidsdelen av mässan formas efter skeendet i instiftelseorden: Jesus tog, tackade, bröt och gav. Denna tankegång finns också i HB 86 och i handboksförslaget. På några punkter skulle det kunna uttryckas tydligare: "Tackade" motsvaras såväl i gällande handbok som i HBF 16 av tre moment:

Lovsägelsen, Helig/Sanctus och Nattvardsbön. Att den eukaristiska bönen (nattvardsbönen) är en enda sammanhängande bön skulle kunna tydliggöras dels genom att låta Lovsägelsen och Helig/Sanctus vara obligatoriska moment i alla mässor, dels genom att dessa moment samlades under en enda rubrik – Nattvardsbönen – med tre underrubriker. Så skedde t.ex. i HBF 00. Det skulle även vara en fördel om de tre momenten Brödsbrytelse, Fridshälsning och O Guds Lamm ("Bröt") fördes samman under en rubrik, lämpligen benämnd Brödsbrytelse och fridshälsning, samt om Bönen efter kommunionen fördes in under rubriken Kommunionen ("Gav").

"Tog"
Nattvardshandlingen inleds med att bröd och vin dukas upp. I HB 86 heter momentet Tillredelsen och består av offertoriepsalm och en bön som kan bes om kollekten bärs fram. HBF 12 kallar istället momentet för Psalm (Tillredelse/Offertorium). Det ger intrycket att det primära är att sjunga en psalm, istället för att utföra en *handling:* att tillreda bröd och vin – under vilken församlingen kan, men knappast måste, sjunga en psalm.

Går man till kommentardelen blir det uppenbart att man inte bara ser detta som ett yttre skeende (bröd läggs och vin hälls upp), utan även som ett inre: "Offertoriet innebär just att bära fram gåvorna och i överförd mening sig själv för att bli till ett Guds redskap. Temat utvecklas vidare i flera av nattvardsbönerna. Offertoriet handlar också om ett heliggörande: Guds självutgivande kärlek i Jesus Kristus." (s. 80)

Såväl HB 86 som handboksförslaget ger församlingarna en möjlighet att understryka det första momentet i tog–tackade–bröt–gav genom en avslutande bön. Den avslutande bönen har två förslag till formulering, dels "Gud välsigna de gåvor vi nu bär fram", dels "Tag emot oss och våra gåvor i Jesu namn". Det vore värdefullt om denna möjlighet att tyda momentet ytterligare togs tillvara med en Bön över gåvorna som anknyter till dagens firningsämne.

"Tackade"
I HB 86 ser måltidsdelen ut på samma sätt oavsett om man firat Högmässa, Familjemässa eller Söndagsmässa; den kan däremot vara kortare vid Veckomässa och se annorlunda ut vid Temamässa. Denna enhetlighet har gjort att gudstjänstdeltagare kunnat känna igen sig, även om man firat mässa i en kyrka som följt andra gudstjänstordningar än de man själv är van vid. I handboksförslaget bryts denna enhetlighet upp.

Om det är högmässa eller mässa firad såsom huvudgudstjänst är samtliga av Måltidens moment obligatoriska i HB 16: Lovsägelsen/Prefationen–Sanctus–Nattvardsbönen, Herrens bön, Brödsbrytelsen–Fridshälsningen–O Guds Lamm, Kommunionen–Bön efter Kommunionen. Är det däremot inte huvudgudstjänst när mässa firas – vilket ju kan ske både sön- och vardag – är det bara momenten Nattvardsbönen (som alltså inte innefattar Lovsägelsen och Helig/Sanctus), Herrens bön och Kommunionen som är nödvändiga.

Detta är djupt beklagligt. Tacksägelsen/eukaristin är ett av de mest grundläggande dragen i mässan; tydliggjort i verbet "tackade". Utan Lovsägelsen och Helig/Sanctus försvagas och reduceras detta drag radikalt. Historiskt har också Helig/Sanctus ställning har varit stark i svenskt kyrkoliv; så vitt vi kan se är det först i HB 86 som det är möjligt att utelämna Lovsägelsen och Sanctus, och då endast i veckomässan. HBF 12 går alltså ytterligare ett steg genom att låta tacksägelsen reduceras i en eukaristisk gudstjänst även på sön- och helgdagar.

Motivet för denna förändring är knappast teologisk eller liturgisk. I kommentardelen betonas just enheten mellan Lovsägelse, Helig/Sanctus och (den fortsatta) Nattvardsbönen och man markerar att Lovsägelsen och Helig/Sanctus just är en tacksägelse. "Med Lovsägelsen inleds en

tacksägelse som sträcker sig fram till Herrens bön. De moment som utifrån allmänkyrklig tradition ryms i tacksägelsen är Lovsägelsen, Helig/Sanctus och Nattvardsbönen med instiftelseorden. Tacksägelsen syftar fram mot kommunionen och riktas till Fadern genom Jesus Kristus och i den heliga Anden. Tacksägelsen omfattar allt som Gud gör i skapelsen, allt som Gud nu verkar i, i kyrkan och i världen och allt som Gud kommer att göra då Gudsriket fullkomnas" (Kommentardelen, s. 80). Samtidigt får detta inte genomslag. Och motivet tycks vara tidsaspekten, vilket framgår t.ex. när man resonerar kring längden på Nattvardsbönen. Det ska gå fort att läsa!

Enheten i denna tacksägelse – från Lovsägelsen till Herrens bön – rycks också sönder av en nyhet i förslaget, nämligen att prefationen ska kunna sjungas av någon annan än den celebrerande prästen. Detta är inte möjligt idag. Även om det skulle kunna uppskattas av präster som inte kan sjunga, innebär det att just enheten mellan Lovsägelsen och resten av nattvardsbönen blir otydlig.

Prefationen

Den inledande dialogen (Sursum corda) mellan präst och församling har två olika ordalydelser (och därtill ytterligare en variant i musikserien E). Församlingsacklamationerna i de två varianterna ligger nära varandra; är man i en annan kyrka än sin egen, kommer det vara svårt att veta vad man ska svara utan att titta i agendan.

Den första varianten är identisk med HB 86 med undantaget att församlingssvaret "Allena han ..." har blivit "Allena Gud ...". Strävan efter ett mer könsneutralt språk ligger naturligtvis bakom, men resulterar i en stilistisk sämre variant. Bättre hade kanske varit om man återtagit det traditionella svar som är det vanliga internationellt sätt och som fanns i Svenska kyrkan till HB 1894: "Det är rätt och tillbörligt."

Det andra alternativet är snarlikt: "*Öppna* era hjärtan för Gud – Vi *öppnar* våra hjärtan" och fortsätter "Låt vårt tack till Gud strömma fram – *Livets* Gud är värd vårt tack och lov". Samma formuleringar (upplyft/öppna) finns i introduktionen till evangelieläsningen. Syftet är att skapa ett alternativ med ett icke-hierarkiskt bildspråk för förhållandet mellan Gud och människa. Med detta andra alternativ överger Svenska kyrkan en i princip universell praxis i både öst och väst att inledningen till den eukaristiska bönen innehåller just "Upplyft era hjärtan", vilket ju också den latinska benämningen Sursum corda betyder.

Denna inledning på den eukaristiska bönen finns redan i det som torde vara den äldsta fullt utbildade nattvardsbönen och som återfinns i *Den apostoliska traditionen*, ofta kallad Hippolytos nattvardsbön. Just Sursum corda markerar där skillnaden mellan eukaristin och en agapemåltid. Vid agapemåltiden ska biskopen "inte säga Upplyft era hjärtan, ty det säger man [endast] vid offret." (AT 25:5). Det är alltså inte vilken slentrianmässig formulering som helst som nu skall ersättas.

Även om varianten "Öppna era hjärtan för Gud" är harmlös – och kanske för vissa enklare att begreppsmässigt förstå än "Upplyft era hjärtan ..." – så innebär den i detta sammanhang, där den skall *ersätta* "Upplyft era hjärtan ...", en klar försvagning av den himmelska dimensionen i mässan. Samtidigt får Gudsbilden i och med detta icke-hierarkiska språkbruk, där Gud inte ses som ovan människan, mindre drag av helighet och bävan (*tremendum*).

Efter den inledande dialogen formuleras prefationen i tre olika steg: (1) en inledning som, med två olika varianter, leder över till (2) ett kyrkoårsanknutet avsnitt och slutligen (3) en fras, också den med två olika varianter, som leder över till Helig/Sanctus.

Prefationerna lider av ett flertal problem. Det första är en viss oklarhet med dess syfte. Prefationen ska vara en tacksägelse över Gud och Guds välgärningar, inte handla om människan eller människors gärningar (jfr t.ex. prefationen för kyrkoårets slut). Ett annat problem är det otaliga antalet varianter. Med två olika formuleringar på den inledande dialogen samt två olika formuleringar på själva prefationens inledning respektive avslutning, samt 16 olika kyrkoårsbestämda avsnitt (inkl. vigsel- och begravningsprefationer) finns totalt 127 olika sätt att gestalta en prefation (påskprefationen har endast en avslutning). Ingen tycks ha läst igenom samtliga möjliga sätt att gestalta en enskild prefation. Otaliga är här de stilistiska grodorna, för den som orkar läsa. I Mariaprefationen avslutas t.ex. det variabla avsnittet: "Med Maria prisar vi din storhet och jublar över dig, Gud, vår Frälsare." På det ska sedan läggas en avslutning som i båda fallen upprepar verbet "prisa".

Det tredje och mest problematiska, till vilket vi återkommer i vår avslutande artikel, är dock man ersätter Fader med Skapare. Man överger därmed både traditionell förståelse av Treenigheten som relationell mellan Fader–Son–helig Ande (även Sonen och den helige Ande är skapare) och gudstjänstens grundläggande böneriktning. Den liturgiska bönen riktas – som kommentaren till förslaget mycket riktigt betonar ovan – till Fadern genom Sonen i den helige Ande.

Därtill kan ett par mindre noteringar göras. Prefationen i HB 86 "Du är en Fader ..." (Tref. 1) har rensats ut. Och märkligt nog finns ingen prefation att använda för Kristi himmelfärds dag. I nuvarande handbok är den gemensam med prefationen för Pingst. Men inte i HBF 16. Ska det inte firas mässa på denna dag längre?

Helig/Sanctus

Helig/Sanctus är i sin traditionella form en sinnrik kombination av änglarnas lovsång inför Guds tron och folkskarans hyllning när Jesus rider in i Jerusalem. Den riktas till Fadern, men omtalar Sonen som i mässan blir närvarande "i, med och under" brödets och vinets gestalt. Av de fyra alternativen i HBF är det bara alternativ 1 som följer den traditionella texten. Det vore av ekumeniska och teologiska skäl önskvärt om bärande liturgiska texter kunde få en gemensam utformning över samfundsgränserna inom det svenska språkområdet.

Nattvardsbönens fortsättning

Nattvardsbönens fortsättning som förslaget – något oegentligt – alltså kallar Nattvardsbönen har på ett sätt fått en stärkt ställning. Den är inte bara ett fast moment i såväl Mässa som Högmässa. Även vid sjukkommunion anges att en nattvardsbön, och inte bara instiftelseorden, skall bes; undantaget är sjukkommunion "under särskilt svåra omständigheter". Det finns goda skäl att betrakta hela nattvardsbönen som en sammanhållen bön, vilken i sin helhet är konsekrerande. Och ändå kan alltså nattvardsbönen kortas ner och sakna både Prefation och Helig/Sanctus.

Åtta nattvardsböner i HB 86 har blivit tretton. Två nattvardsböner från HB 86 har strukits: A och E med infogad förbön. Varför just dessa försvinner framgår inte, och är mycket olyckligt. A-bönen har av många varit ett förstahandsval i fastetiden och E-bönen har med sitt förbönsavsnitt utgjort ett välkänt och värdefullt alternativ inte minst vid vardagsmässor. Istället har nattvardsbön nr 9 (som är en utbyggd form av gamla G-bönen) fått ett avsnitt med infogad förbön; det anges också att även i de andra nattvardsbönerna "kan förbön infogas". Detta gör det möjligt att i likhet med de gamla nattvardsliturgierna låta tacksägelsen för försoningen mynna ut i bön om försoning för kyrkan och hela mänskligheten.

Nattvardsbönen tyder och anger perspektiven kring nattvardsfirandet

Det är i huvudsak den eukaristiska bönen – från Sursum corda till församlingens avslutande stora Amen innan Herrens bön – som tyder och anger perspektiven kring nattvardsfirandet. Man måste därför ställa högra krav på nattvardsbönens teologiska stringens. Om bönens struktur och innehåll råder en påfallande internationell konsensus, framför allt sammanfattad och bejakad i BEM-dokumentet (*Baptism, Eucharist, Ministry*) från 1982. Många lutherska, anglikanska, gammalkatolska kyrkor – och även den romersk-katolska – har arbetat utifrån denna struktur. Det kan dock knappast sägas om Svenska kyrkan och nu föreliggande förslag.

Visserligen hänvisar kommentardelen till detta dokument. Man framhåller bl.a. att man "förstärkt nattvardsmotiv som utvecklas i BEM-dokumentet som doxologi, epikles och anamnes". Andra motiv som BEM omnämner, och som även togs upp i kommentardelen till HBF 12, är att nattvarden t.ex. är de troendes gemenskap och innebär enhet med Kristus och med varandra överallt och i alla tider samt Gudsrikets måltid som föregriper det kommande himmelriket. I förberedelsearbetet för ett eventuellt remissvar kan man se på hur dessa motiv återspeglas i förslagen (se även SPT 2012 nr 24).

En grundläggande ståndpunkt från handbokskommittén tycks vara att dessa motiv inte behöver förekomma i en och samma nattvardsbön, utan att det är de tretton nattvardsbönerna *tillsammans och som en helhet* som ska återspegla motiven. Förutom att BEM-dokumentet faktiskt förutsätter att dessa motiv finns med i samtliga alternativ av den eukaristiska bönen, är det även en konstig argumentation ur andra perspektiv. Ingen församling – oavsett vilken – torde använda alla nattvardsbönerna.

Vissa perspektiv värderar kommittén högre; de finns med i alla eller nästan alla moment. Hit hör naturligtvis instiftelseorden, men även epikles och doxologi. Däremot riskerar tacksägelseperspektivet att reduceras, inte minst om prefationen inte beds, och det eskatologiska perspektivet är ganska nedtonat.

Med den reducering av motiv i de enskilda bönerna som finns i HBF 16 reduceras bönen högst betänkligt till att bara vara en konsekrerande bön. Perspektivet blir då påfallande individualistiskt och bönens egentliga funktion att den enskilde skall kunna ta emot Kristus i kommunionen. Med en sådan närmast instrumentell syn kommer påfallande ofta det ecklesiologiska och kosmologiska perspektivet på nattvardsfirandet däremot att saknas. Allt som inte direkt bedöms vara relaterat till att bröd/vin skall förvandlas till Kristi kropp/blod – i klartext instiftelseord och epikles – tycks i förslaget vara sådant man både kan ha eller mista; det blir närmast en smak- eller tidsfråga. Den gamla – men överspelade tanken – på instiftelseorden som, med Olaus Petris ord, "kanon nog" spökar förmodligen i bakgrunden.

Nattvardsbönen är ett sammanhållet helt, där instiftelseord och epikles måste relateras till resten av bönen och dess motiv. Som Christer Pahlmblad framhåller är två punkter centrala, dels relationen mellan eukaristin och Kristi offer, dels frågan om "kommunionepiklesen" (bönen om Anden över församlingen/kyrkan). Det gäller då att i samtliga eukaristiska böner ha formuleringar som ger uttryck för sambandet mellan Kristi kropp och blod och Kristi eviga offer, men också hur "den helige Ande genom sakramentet som vi mottar också skall göra oss delaktiga av frukterna av den frälsning som vi just prisat" (*Mässa för enhetens skull,* s. 35). Kyrkan lovprisar alltså Guds frälsningsgärning i Kristus – och inte bara i skapelsen och allt som Gud nu verkar – och utber sig om frukterna av hans offer genom en epikles över bröd, vin och församling.

Nattvardsbönerna i sin helhet implementerar knappast den förståelse av nattvardsbönen som vuxit fram under 1900-talet genom förnyad liturgisk grundforskning och fördjupad ekumenisk dialog. BEM III.28 säger tydligt att "kyrkorna bör pröva sina liturgier i ljuset av den enighet om nattvarden som vi nu håller på att uppnå". Är det okunskap eller ovilja som gör att Svenska kyrkan i sin förnyelse av gudstjänstböckerna inte implementerar denna konsensus?

Visst finns sedan positiva ansatser i förslaget. Så har alternativ 1 i sin inledning lyckats formulera Kristi gärning enkelt och lättbegripligt. Flera av förslagets nyskrivna böner har en skapelseanknytning som tydliggör att nattvardsbönen verkligen är en tacksägelse för skapelsen *och* frälsningen. Det finns en strävan efter ett mer varierat språkbruk med olika stilnivå och karaktär.

Flera remissinstanser har uppenbarligen efterfrågat den nattvardsbön som återfinns i *Den apostoliska traditionen*. Det finns både ekumeniska och historiska skäl för detta. Denna nattvardsbön har fått bilda stomme till en nattvardsbön i såväl *Common Worship* (prayer B) som *Missale Romanum* (alt II). Argumenten för att inte ta med den framstår som ganska svaga, nämligen att de motiv som återfinns där också återfinns i andra nattvardsböner. Tvärtom tror vi, eftersom det här är en nattvardsbön från kyrkans odelade tid, att det skulle vara ekumeniskt fruktbart med en nattvardsbön som kan användas i många kyrkor. Om än kanske med vissa variationer. Idag finns två bearbetningar utifrån svenskkyrkligt perspektiv, dels alt. VI i *Missale* (Noteria 1988), dels alt. I i *Missale* (Artos 2008).

Gentemot HB 86 sticker framförallt två förändringar ut i HBF. Den första gäller det inklusiva språket. I nattvardsbön C (HB 86) heter det att Gud är "*som* en fader och en moder"; i nattvardsbön 6 i HBF 12 har formuleringen ändrats till "du som *är* en fader och en moder för oss". Gud har alltså gjorts tvekönad! Någon djuplodande argumentation för detta ges inte i kommentardelen. Det står endast: "Synpunkter fanns i remissvar om att fördjupa gudsbilden i kyrkohandboken genom att också i en nattvardsbön kunna tala om Gud med ett inklusivt språk utan förbehåll" (s. 86). Formuleringen är "mer en ideologisk markering än en verklig böneformulering". En bättre väg vore att "ta tillvara kvinnliga eller moderliga metaforer och ge ett av alternativen ett sådant inslag med formuleringar som kan accepteras av alla" (Pahlmblad, s. 26). För ett exempel på en sådan nattvardsbön se Pahlmblad, s. 64–65.

Den andra förändringen rör nattvardsteologi. I t.ex. nattvardsbön F (HB 86) finns före instiftelseorden epiklesen: "Låt din Ande komma över oss och dessa gåvor, så att vi får del av det himmelska bröd och den välsignelsens bägare som är Kristi kropp och blod." Här har ord strukits och istället blivit: "... och dessa gåvor, himmelskt bröd och välsignat vin: Kristi kropp och blod." Medan bönen i nuvarande handbok är en bön att Anden ska komma för att vi ska få del av Kristi kropp och blod, så uttrycket HBF att gåvorna redan – före instiftelseorden – är Kristi kropp och blod. Oavsett hur man betraktar konsekrationen, att den sker vid instiftelseorden eller under nattvardsbönens gång, så är en sådan här formulering inte teologiskt korrekt. Flera av nattvardsbönerna innehåller, trots förbättringar jämfört med HBF12, formuleringar som är inkonsistenta och vilseledande. Inte minst gäller detta konsekrationsuppfattningen och realpresensen.

Herrens bön

Herrens bön ska ingå i samtliga gudstjänstordningar i förslaget. I mässan finns den av hävd infogad efter nattvardsbönen. Nuvarande handbok har Vår fader och Fader vår parallellt i den löpande texten. Förslaget skriver bara ut Vår fader, i den ekumeniska bearbetning som togs i

bruk i Svenska kyrkan 1998, där brödbönen omformulerats. I de övergripande anvisningarna anges dock att Fader vår fortfarande alltid kan användas som alternativ.

"Bröt"
De tre rubrikerna brödsbrytelse–fridshälsning–Guds Lamm är, som redan framhållits, ett sammanhållet moment. I en bemärkelse framkommer detta i handboksförslaget: i högmässa och när mässa firas som huvudgudstjänst ska dessa tre moment vara med; när mässa som inte är huvudgudstjänst firas kan det utgå. Brytandet av brödet hör egentligen samman med bruket av ett stort nattvardsbröd; man bryter för att kunna dela det enda brödet. Därför är enheten i Kristi kropp en del av symboliken i brödsbrytelsen, vilket ger en koppling till fridshälsningen. O Guds Lamm är ursprungligen en sång under det att brödet bryts och beledsagar denna handling. Utan brödsbrytelse ändrar sången karaktär och får mer fokus på vördnad för det offrade Lammets närvaro.

Tydningsorden "Brödet som vi bryter är en delaktighet av Kristi kropp" har kompletterats med det alternativa "Brödet som vi bryter ger oss gemenskap med Kristi kropp". Den senare anknyter till översättning i Bibel 2000. I HBF 12 stod det istället "... gemenskap med Jesus Kristus". Det är positivt att detta ändrats, därmed görs den kopplingen mellan Kristi kropp som gudstjänstgemenskap och Kristi kropp i brödet tydlig.

O Guds Lamm finns i sex olika textvarianter, jämfört med en enda i HB 86. De tre första innehåller några små, helt språkliga justeringar för att passas in musikaliskt. I HBF 12 saknade övriga tre referenser till Joh 1:29 och orden om att Lammet "tar bort världens synd". Detta saknas nu bara i ett av alternativen (nr 4), vilket är ett framsteg. Samtidigt framstår här förslagets grundläggande svaghet i blixtbelysning: den enskilde prästen eller den lokala församlingen kan fortfarande väja mellan ett nattvardsfirande med hänvisning Kristi offer och ett utan.

"Gav"
Sändningsorden efter kommunionen finns med samma alternativ som idag, med den skillnaden att "han bevare" kan ersättas med "han bevarar". På modern svenska skulle dock den gammalmodiga konjunktiven behöva uttryckas med optativ: "*Må* han bevara oss till evigt liv."

När sändningsorden följer efter en obruten nattvardsgång kan de fungera exkluderande: trots att alla kanske inte kommunicerat riktas de till ett "vi". Samma problem uppstår aldrig vid brutet duklag, eftersom orden då riktas till alla som faktiskt just kommunicerat. Däremot riskerar man då att få en konkurrerande dubblering av "Gå i Herrens frid": dels efter nattvardsgången, dels efter välsignelsen. Det finns därför flera skäl att göra momentet fakultativt.

Bönen efter kommunionen bör, som framhållits ovan, knappast räknas som ett eget moment. Snarare är det en bön som avslutar kommunionsskeendet. Liksom i nuvarande handbok finns ett antal böner för de olika kyrkoårstiderna; bönen kan också formuleras fritt och det anges att "förbönsämnen kan infogas". Man kan dock ifrågasätta om detta är platsen för ytterligare förböner. Kyrkans förbön efter predikan/trosbekännelse respektive förbön infogad i nattvardsbönen torde vara de givna platserna för det, medan bönen efter kommunionen istället skall formulera ett tack för den mottagna nådegåvan i kommunionen med en bön om att denna skall bära frukt i den enskildes och/eller församlingens liv.

Sändningen
Med namnet Sändning istället för Avslutning (HB 86) får mässans sista del en utåtriktad istället för tillbakablickande riktning. Det anges explicit att momenten kan förekomma i valfri ordning.

Endast psalm och välsignelse är obligatoriska, men om församlingen har sjungit under nattvardsgång och iordningställandet finns dock inte alltid ett behov av ytterligare gemensam sång i sändningsdelen. Det enda som borde vara nödvändigt är välsignelsen. Eftersom ordningsföljd är fri, är det också möjligt att avsluta mässan med välsignelsen som det allra sista som händer, vilket i en vardagsmässa kan vara mycket effektfullt.

Den aronitiska välsignelsens starka ställning i svenskt gudstjänstliv består. Förslaget har inte med några alternativa välsignelser. Det finns också möjlighet att byta ut konjunktiven "välsigne" mot presens: "Herren välsignar..." Liksom i fallet sändningsorden efter kommunionen blir resultatet mer ett konstaterande än ett verkligt förmedlande. Den avslutande trinitariska formuleringen följer inledningens ordalydelse, med det inskjutna "I (Guds:) Faderns...".

Det är välsignelsen som måste sägas vara de egentliga sändningsorden i mässan. Det som i handboken kallas sändningsord bör därför komma i direkt anslutning till själva välsignelsen. De två alternativa sändningsord som finns i HB 86 har bearbetats och kompletterats med två ytterligare. På prästens uppmaning: "Låt oss gå i frid" ska vi inte längre svara "i vår Herres Jesu Kristi namn" utan bara "i Jesu Kristi namn". Att av ideologiska skäl stryka ner formuleringen är pastoralt olämpligt, erfarenheten säger att det är svårt att ändra enskilda ord i väl inarbetade formuleringar.

Sammanfattning

Två tendenser är, liksom i tidigare handboksförslag, dominerande: inklusivt språk och stora variationsmöjligheter.

Det inklusiva språket är ingen nyhet, men går längre än tidigare handboksförslag. Även om huvudstrategin är att komplettera med ytterligare texter, finns det många exempel där man redigerar formuleringar som är inarbetade i församlingarna för att slippa ett "han" eller ett "Herre". Och i förslaget ryms teologiska uttryck som egentligen knappast låter sig förenas.

Förslaget ger dessutom möjlighet inte bara till stor variation av alternativ för ett och samma moment, utan också att lokalt avgöra vilka moment som ska vara med eller inte. Denna ordning stadfäster det som redan är verklighet: att gudstjänstordningen kan skilja sig radikalt från en kyrka till en annan. Frågan måste därför ställas i vilken utsträckning man ens kan tala om ett gemensamt gudstjänstliv i Svenska kyrkan.

En kyrkohandbok banar inte väg för en ny praxis. Den befäster och befordrar snarare den praxis som redan finns i församlingar och pastorat. Det som vi ser i kyrkohandboksförslaget är inte mer än en återspegling av dagens Svenska kyrkan.

Tredje gången gillt? (del 3 av 3) Svensk Pastoraltidskrift nr 9/2016

Kyrkohandböcker är försiktiga till sin natur. De går knappast i bräschen för en utveckling utan legitimerar snarare rådande praxis. Mot den bakgrunden måste handboksförslaget (HBF 16) läsas. Dess bredd och spretighet säger inte i första hand något om hur framtidens gudstjänst kommer att vara, utan hur Svenska kyrkans gudstjänstliv ser ut i dag. Med den utgångspunkten vill vi i denna avslutande artikel kring handboksförslaget ta upp vissa övergripande frågeställningar.

Trons modersmål

Det bibliska språket är det kollektiva språket för alla kristna. Det är ett gemensamt modersmål, även om vi talar olika dialekter. Jesu gärning och undervisning är beroende av Gamla testamentet, dess föreställningsvärld och språkbruk. Kyrkan och kristen tro är på samma sätt beroende av både Nya och Gamla testamentet, och utläggningar av dessa texter. "Herrens sätt att tala" (Augustinus *Bekännelser*) fortsätter in i och formar "kyrkans sätt att tala".[i]

Kyrkans gudstjänst är helt genomdränkt av detta modersmål, med direkta citat, alluderingar och anspelningar på den heliga Skrift. Bibelns berättelser och händelser aktualiseras i firandet av frälsningsmysterierna. Det är ur den bibliska uppenbarelsen som liturgin hämtar sitt innehåll och sin kraft.

Genom små förändringar tunnas nu det bibliska vittnesbördet ut i handboksförslaget. Det finns många exempel på förändringar som visserligen kan godtas, men som innebär en gravis försvagning. Dels utelämnas pregnanta och adekvata uttryck, dels införs nya formuleringar som även om de inte strider mot kyrkans bekännelse är mer allmänt hållna. Modersmålet löses gradvis upp.

Bibelanvändningen och Bibel 2000

I direktiven ingår att anpassa handboken till Bibel 2000. Det nuvarande förslaget hänvisar till HBF 12. Där fördes ett klokt resonemang med utgångspunkten att ett flertal bibeltexter ingår i handboken och att "ett stort antal liturgiska texter bygger på biblisk text", men att något entydigt samband mellan en viss bibelöversättning och en kyrkohandbok inte finns. En bibeltext kan t.ex. ha flera olika betydelser, där bara en är tillämplig i liturgin. Liturgin är alltså baserad på Bibeln, men inte på en särskild bibelöversättning.

Direkta bibelläsningar hämtas ur Bibel 2000, även om man tycks ha missat anpassningen i Inledningsord 2 (Ps 130). Enskilda fraser i liturgin är däremot ibland hämtade ur Bibel 2000, ibland inte. Ett exempel på det senare är Glorias formulering, som följer HB 86: "Ära åt Gud i höjden och frid på jorden bland människor som han älskar." Bibel 2000 lyder ju istället "Ära i höjden åt Gud och på jorden fred åt dem han har utvalt." (Luk 2:14) Någon tydlig och konsekvent linje när man gör det ena eller andra finns inte. Att göra en avvägning från fall till fall är också det mest rimliga.

Följande förändringar görs med hänvisning till Bibel 2000: välsignelsen (ett av två alternativ), orden efter brödsbrytelsen (ett av två alternativ), "bägare" istället för "kalk" i instiftelseorden och att man genomgående – förutom i trosbekännelserna – skriver "den heliga Anden". Därtill tycks också andra förändringar genomförts med samma motiv, även om det inte framgår. Nattvardsbön D (HB 86) lyder "Lovad vare du ... som förbarmat dig över oss och utgivit din ende Son", men är i HBF 16 ändrad till "Lovad är du ... som så älskade världen att du gav den din ende Son", tyvärr med konsekvensen att ordkombinationen "som så" blir svåruttalad och svårförstådd.

Mer intressant är kanske de passager som ändras så att de *inte* stämmer överens med Bibel 2000 eller bibliska formuleringar. Hit hör många av de fasta fraser som liturgin är uppbyggd av. "I Faderns och Sonens och den heliga Andes namn" (Matt 28:20) kan bytas ut mot "I Guds, den treeniges namn". I förlåtelseorden följer man inte Matt 9:2 och Luk 7:48, "Dina synder är förlåtna", utan skriver istället "Du är förlåten". Gloria inleds med citat ur Luk 2:14, men inte på alla ställen; lovsång 8 talar istället om "Äran, äran tillhör Gud, vår skapare, frälsare, hjälpare". Helig är traditionellt uppbyggd kring Jes 6:3 och Matt 21:9, men inte förslagets Helig 2, 3 och 4.

Löftesordet 3xx från Joh 1:9 har bara med "så att Gud förlåter oss", inte "förlåter oss synderna" (eller "våra synder", HB 86). Någon rimlig förklaring till varför man väljer att göra ett avsteg både från Bibel 2000 och bibeltexter ges inte.

Längre läsningar bör följa den eller de bibelöversättningar en kyrka har antagit. Däremot är det tveksamt om man ska göra förändringar av andra fraser i liturgin pga. en enskild bibelöversättning. I så fall behövs sannolikt snart ytterligare förändringar i kyrkohandboken, om Svenska bibelsällskapet går vidare och arbetar fram en ny översättning av Nya testamentet. Den nuvarande är i praktiken från 1981, och en provöversättning är utgiven med delar av Luk och hela Gal. I handboksarbetet borde det vara viktigare att oavsett översättning bevara sambandet mellan liturgin och Bibeln.

Inkluderande språk

Det andra direktivet i handboksarbetet var att eftersträva ett inkluderande språk. Ett inkluderande språk är i en bemärkelse en mycket god sak. De som firar liturgin behöver känna sig delaktiga – inkluderade. En del av detta är t.ex. hur en förbön formuleras, om man ber för "de arbetslösa" och därmed antyder att det inte finns någon som är arbetslös i församlingen. Inte minst predikan och musiken behöver ha ett språk som är inkluderande för de som firar gudstjänst.

Den typen av perspektiv tycks dock inte vara det dominerande i handboksförslaget. Det inkluderande språket handlar mest om kön och att fjärma Gud från maskulina termer eller att tala om Gud "bortom kön". Tidigare har den förhärskande strategin varit att komplettera med nya texter för att uppnå dessa syften. Denna strategi återfinns också i HBF 16. Men i större utsträckning än tidigare är man också inne och förändrar detaljer i befintliga texter, samtidigt som man rensar ut alternativ från HB 86 som är helt gångbara, men uppenbarligen inte passar i detta koncept. Hit hör t.ex. prefation 1 för Trefaldighetstiden, "Du är en Fader för oss människor". Det bör noteras att i princip samtliga nyskrivna texter i förslaget just är tillkomna för det inkluderande språkets skull – knappast någon ger en traditionell förståelse av Gud såsom Fader, Son och helig Ande.

Gud omtalas i förslaget påfallande ofta just som "Gud" för att undvika ett "han" eller ett "Herre". Samma strategi har vi sett tidigare och återfinns också i evangeliebokens kollektböner. Många gånger när det skulle vara mest naturligt att tala om Gud med ett pronomen (han), står det ett upprepat "Gud". Detta är mer genomgående i HBF 16 än tidigare. Texterna utarmas både teologiskt och stilistiskt. Strategin gäller inte bara nya texter och alternativ, utan även gamla. Familjegudstjänstens inledning "Nu är Guds tid. Här i sitt hus sluter han in oss i värme och ljus" heter i förslaget "Nu är Guds tid. Här i sitt hus sluter Gud in oss ...". Det leder till en sämre rytm (en kort stavelse ersätts av en längre) och ändrar en formulering som många – barn och vuxna – kan utantill.

Man söker också efter ett annat språk för att tala om Treenigheten. Svenska kyrkan är här inne på det mest grundläggande i kyrkans bekännelse. Trons bärande mönster fanns till sin kärna redan i den urkristna trosregeln (*regula fidei* eller *regula veritatis*). I samtliga ekumeniska trosbekännelser – apostoliska, nicenska och athanasianska – bekräftas och bejakas detta trons mönster i bekännelsen till Fadern och Sonen och Anden.

En kristen tro kan aldrig *ersätta* Fader–Son–helig Ande med andra benämningar, men väl *komplettera* med andra beskrivningar och bilder. Och det är här som förslaget leder fel. Strävan efter ett språk om Gud "bortom kön" leder obönhörligen till att man ersätter den klassiska

förståelsen av Treenigheten med någonting annat. Det betyder att man sågar av den gren man sitter på och att man fjärmar sig från sin historia och kristendomens rötter.

Frånsett ett okvalificerat Gud – som ofta relaterar till Fadern, även om det inte uttrycks – arbetar man t.ex. med "Skapare–Jesus Kristus–helig Ande", "Skapare–Räddare–Tröstare" (Lovsång 6 och 7) eller "Skapare–Frälsare–Hjälpare" (Lovsång 8). Det blir problematiskt när avsikten är att ta sig förbi Fader–Son–helig Ande och får teologiska konsekvenser. Att tala om Gud som Fader, Son och helig Ande är bl.a. att beskriva relationerna mellan de tre personerna i Treenigheten. Denna beskrivning är djupt biblisk och möter oss i Jesu egen beskrivning av relationen till Fadern. Detta relationella perspektiv inbjuder också oss att ha en relation till Gud: att ha honom som vår Far, Jesus till vår bror och den helige Ande som vår hjälpare.

Att schematiskt omtala den första personen i Treenigheten som skapare, den andra som räddare/frälsare och den tredje som tröstare/hjälpare, riskerar att skapa en utarmad förståelse av den heliga Treenigheten. I förlängningen leder det till *modalism*, dvs. den fornkristna villolära som inte grundade trinitetsteologin i Guds *vara* utan i Guds *handlande*: Gud *är* där inte tre personer i ett väsen, utan det är närmast så människan uppfattar det hela genom att se på skapelse- och frälsningsverket. Även i trosbekännelserna uttrycks att kyrkan tror på "Gud Fader allsmäktig, himmelens och jordens skapare"; ändå är det inte hela sanningen. Det är sant att Fadern är skapare – men det är också Sonen ("genom vilken allting är till") och den helige Ande ("livgivaren"). Sonen är förvisso Frälsare – men även Fadern och den helige Ande. Och den helige Ande är tröstare/hjälpare – liksom Fadern och Sonen.

I kommentardelen nämns som en särskild strategi att ersätta "könsbestämda ord och uttryck om människa och Gud ... med könsneutrala uttryck". Det markeras också att "Denna strategi behöver ... vägas mot andra avvägningar så att inte bärande kristna föreställningar om exempelvis trinitetsläran och kristologin förändras." Handboksförslaget når knappast upp till denna föresats. En teologisk genomgång av förslaget leder rimligen till slutsatsen att trinitetsläran just förändrats.

När professor Bernice Sundkvist analyserar HBF 12 kommer hon till slutsatsen att förslaget – och det torde i ännu högre grad gälla HBF 16 – ger en "mera opersonlig gudsbild", att det sker en "teologisk tyngdpunktsförskjutning i förhållande till äldre tradition" men framför allt att "det är omöjligt att förutsäga hur den gudsbild som förmedlas faktiskt kommer att se ut i en given gudstjänst, eftersom det finns många alternativ av både äldre och nya texter att välja mellan för liturgen" (Svenskt gudstjänstliv 2014, s. 168).

Det största problemet är att det blir möjligt att fira gudstjänst utan att omtala Gud som Fader–Son–helig Ande. Alternativ finns till i princip samtliga traditionella formuleringar och trosbekännelsen kan utgå eller bytas ut mot en trospsalm. Dopen ska dock alltid ske "I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn". Man kan fråga sig varför det här är av nöden att hålla sig till kyrkans bekännelsespråk? Samtidigt får man vara tacksam för det – annars hade dopen som förrättas i Svenska kyrkans ordning inte erkänts som giltiga kristna dop av andra kyrkor.

Variationsrikedomen

Variationsrikedom inom ramen för samma moment, t.ex. flera olika prefationer, har vi vant oss vid. Det nya i HBF 16 (och HBF 12) är den stora variationsrikedomen vad gäller vilka moment som ska eller kan vara med. Det torde vara helt unikt bland de kyrkor som håller sig med kyrkohandböcker.

Möjligheten till flera olika alternativ när någon ensam läser/sjunger en text eller en bön – t.ex. prefationen, kollektbönen, eller textläsningarna – är knappast problematisk. Att däremot ha många olika – och mycket näraliggande varianter – på korta acklamationer eller texter som en församling rimligen kan utantill är däremot bekymmersamt. Idag finns t.ex. bara ett svar efter en gammaltestamentlig läsning eller en epistel: "Gud, vi tackar dig". Alla som regelbundet firar gudstjänst i Svenska kyrkan torde kunna det utantill. I förslaget finns ytterligare ett alternativ: "Gud, gör det ord levande ibland oss". När man befinner sig i en annan kyrka än sin egen, kan man knappast veta vilket alternativ som ska användas utan att titta i agendan. Detsamma gäller t.ex. acklamationen "Din död förkunnar vi (Herre)", där "Herre" är satt inom parentes. Att vissa formuleringar återkommer oavsett vilken av handbokens ordningar för huvudgudstjänst som följs, är en styrka i Svenska kyrkans gudstjänstliv idag. Det är olyckligt att detta sammanhållande band för kyrkan tunnas ut och det är stor risk att gudstjänstdeltagare inte känner igen sig i de små detaljerna i grannkyrkan. I förlängningen är det heller ingenting som säger att präster/musiker i samma kyrka önskar använda samma alternativ. Risken är uppenbar att gudstjänstordningen i än högre utsträckning blir beroende av vem som tjänstgör. Igenkännandets glädje kommer att bli mindre med en ny handbok. Och osäkerheten kring vilken typ av gudstjänst man får – när man går i annan kyrka än sin egen – kommer dramatiskt att öka.

Den stora mängden moment som kan tas med eller som kan utelämnas ger intrycket av kyrkohandboken som en plocklåda där man kan välja och vraka. Gudstjänsten blir ett legobygge man kan bygga ihop på sitt eget sätt. Visserligen finns spärrar som gör högmässan mer reglerad än mässan och föreskrifter vad som ska finnas med i en huvudgudstjänst. Men formuleringarna att man "i undantagsfall" kan göra si eller så (t.ex. byta ut trosbekännelsen i högmässan mot en psalm) är många och det finns inget resonemang vad uttrycket "i undantagsfall" betyder. Man kan heller inte begära att enskilda gudstjänstbesökare ska behöva ta reda på om det är huvudgudstjänst eller inte. Variationsrikedomen är så stor, att det är högst tveksamt om ens domkapitlens sakkunniga för gudstjänstfrågor kan tala om när en gudstjänst håller sin inom kyrkohandbokens ram eller inte.

Psalmerna och handbokstroheten

Av de moment som måste finnas i en gudstjänst hör psalmer. I en mässa som inte firas som huvudgudstjänst är följande moment obligatoriska: klockringning (om möjligt), psalm, inledningsord, psalm, evangelium, predikan, psalm, nattvardsbön, Herrens bön, kommunion, psalm eller lovprisning, välsignelse. Av 12 obligatoriska moment är fyra psalmer. Visserligen ska noteras att i "en kortare gudstjänst" kan evangelieläsningen ersättas med annan bibelläsning, färre psalmer förekomma och förkunnelsen ske i samband med inledningsorden. Ändå ger kyrkohandboken intrycket att det som är väsentligast i Svenska kyrkans gudstjänst är psalmerna. Och ska man vara petig med den kyrkorättsliga regleringen kan man alltså inte fira mässa i Svenska kyrkans ordning utan att också sjunga psalmer (dvs. sånger som står i *Den svenska psalmboken*). Trots att många finner stort värde i t.ex. en läst morgonmässa tillåter nya kyrkohandboken formellt inte ett sådant alternativ. Det verkligt allvarliga är här kanske att kyrkorätten blir meningslös om den inte kan uppfattas som de facto reglerande.

En uttalad målsättning med arbetet har varit att skapa en större trohet mot handboken. Och strategin tycks vara att inkludera så mycket som möjligt inom handbokens ram och ge en maximal möjlighet till variation. Vi betvivlar att det leder till större handbokstrohet. Snarare legitimerar det att präster, musiker och församlingar bygger sin gudstjänst helt själva. Och gör det med material som finns båda i kyrkohandboken och utanför. En annan väg att gå – men kanske omöjligt för Svenska kyrkan – hade varit att göra en stramare kyrkohandbok, som dock

hade varit frivillig att använda för församlingarna. Så har t.ex. gjorts i vår systerkyrka ELCA i USA.

Arbetsprocessen och musiken

Processen som lett fram till HBF 16 har varit lång. Många arbetsgrupper med skiftande namn har på olika sätt varit inkopplade för att ge sitt bidrag: referensgrupp, expertgrupp, slutförslagsgrupp, styrgrupp, projektledningsgrupp, ny referensgrupp, ny styrgrupp. Därtill har olika grupper arbetat med de kyrkliga handlingarna. Hur de olika gruppernas arbete tagits tillvara och vem som egentligen har haft initiativet i detta arbete är inte lätta att bedöma för en utomstående betraktare. Nu har också meddelats att en ny grupp som ska bearbeta remissvaren har bildats. Vad de i realiteten kan göra för att förbättra det här förslaget återstår att se.

Vad som däremot är uppenbart är att det är en mycket kort tid som församlingarna har på sig för att arbeta med remissen och att frågorna i remissen är formulerade för att man vill ha ett positivt gensvar. Den som tror sig annat än marginellt kunna påverka det här förslaget, kommer bli besviken. I huvudsak är det detta förslag som kommer att vara vår nya handbok.

Den som har följt diskussionen kring handboksarbetet kan inte ha undgått det ramaskri som hörts från kyrkomusiker över hela landet. Vi har inte någon kyrkomusikalisk kompetens och går därför inte in på de musikaliska delarna i förslaget – som naturligtvis är oerhört viktiga. Men det är talande för processen att ansvariga för arbetet endast i så ringa omfattning har lyssnat på musikerna. Det som kyrkohandboken borde fastslå är vilken text som ska sjungas, medan det kan lämnas till respektive församling att besluta vilken musik man använder. I realiteten är det också så det blir. Kyrkoherden föreslås få beslutanderätten att använda annan musik än den som återfinns i kyrkohandboken (ändring av KO 18 kap. 6 a §; förslaget s. 416). Ett mer naturligt steg att ta – men det kanske kommer – vore att säga att kyrkohandboken bara innehåller en serie, nämligen de gregorianska melodier som ett uttryck för Svenska kyrkans historia. Andra melodier till de fastställda texterna kan kontinuerligt publiceras på nätet eller i nothäften, av kyrkan officiellt eller privata musikförlag.

Kyrkans tro och Svenska kyrkans inre upplösning

Tradition och förnyelse står inte i motsatsförhållande, utan förutsätter tvärtom varandra. Nyskriva psalmer har sin självskrivna plats i Svenska kyrkans gudstjänstliv; också vår tid har sitt bidrag att ge till kyrkans stora lovsång. Nyskapandet kräver dock en fullödig liturgi att samspela med.

Det bör finnas en dynamik i gudstjänstfirandet mellan lokalt, nationellt och universellt. Eukaristin firas alltid lokalt. Där bör stor frihet råda i t.ex. musikval och liturgisk aktion. Bärande liturgiska texter är däremot en annan sak. De måste kännas igen som en del av en gudstjänst i Svenska kyrkan. Och denna måste i sin tur igenkännas som ett autentiskt sakramentsfirande av andra kyrkor. Det är därför ett absolut krav att mässans ordinarie bärande texter är väl förankrade i den stora kyrkliga traditionen. Det grundläggande mönstret "till Fadern genom Sonen i Anden" skall vara tydligt i all liturgisk bön. Nattvardsbönen måste stringent formas efter ekumenisk konsensus (ffa BEM-dokumentet 1982). De bibliska sånger vi delar med den världsvida kyrkan – Kyrie, Gloria, Sanctus, Agnus Dei – får inte förvanskas; rimligen borde de – och trosbekännelserna – kunna få en gemensam och ekumeniskt utarbetad svensk språkdräkt.

Kyrkans gudstjänst skall uttrycka kyrkans bekännelse. Utgångspunkten kan inte vara om den enskilde prästen eller den lokala församlingen betraktar sig som traditionell eller inte, så att allt reduceras till tycke och smak. I remissen ställs återkommande frågan: "Ger

kyrkohandboksförslagets alternativ när det gäller [moment x] möjlighet för församlingar att utforma gudstjänst utifrån sina förutsättningar?" Det är ett grundläggande fel i utgångspunkten när remissfrågorna genom själva sin utformning stadfäster principen om något för alla, istället för att ställa frågan om kyrkans tro och det bibliska språket.

Samtidigt – om en kyrkohandbok i första hand befäster befintlig praxis – kan bara konstateras att Svenska kyrkan i realiteten knappast har en gemensam bekännelse längre. Handboksförslaget ger uttryck för skilda teologiska uttryck, som i sig knappast kan förenas. Förslaget ger i praktiken legitimt utrymme för helt skilda trostolkningar av kristen tro inom samma handbok. Inom Svenska kyrkan finns olika grupper som tolkar den kristna traditionen och läran på helt olika sätt. Ambitionen i handboksarbetet är att många riktningar ska känna sig hemma. Frågan är hur det ser ut nästa gång.

Kyrkohandboken har varit ett sammanhållande band i Svenska kyrkan. I viss mån är även nuvarande handbok det, även om utvecklingen sedan försöksordningarna på 1970-talet gått mot en ständigt ökande differentiering. Med den nya handboken blir gudstjänstlivet ännu mer disparat, också vad gäller de bärande liturgiska texterna i mässans ordinarium.

Vad återstår då som ett sammanhållande band i Svenska kyrkan? Delvis en ny kyrkohandbok, men med starkt reducerad betydelse samt evangelieboken, kyrkoordningen och ett antal gemensamma datasystem. Det innebär att vi läser ungefär samma texter på söndagen, att vi är bunden av samma kyrkoordning – som framför allt reglerar besluts- och valapparaten – och använder samma dataprogram. Det inre sammanhållande bandet och den andliga gemenskapen inom Svenska kyrkan är på väg mot upplösning.

Ovan har vi pekat på en del grundläggande problem i handboksförslaget. Man skulle också kunna nämna en förändrad nattvardsteologi med oklar konsekrationsuppfattning och klart försvagad betoning av realpresensen (det talas t.ex. oftast om bröd/vin och inte Kristi kropp/blod). Ett annat område är teologin kring synd och nåd, där förlåtelseorden förändras för att kunna tolkas som att vi redan är förlåtna i förväg. Dessa och de andra delproblemen är dock snarast symptom som kan härledas till brottet med kyrkans tradition.

Redan i Skriften talar Paulus om ett traderande. Förkunnelsen av evangeliet om Jesus Kristus (1 Kor 15:3–5) och firandet av Herrens måltid (1 Kor 11:23–26) är något som han själv först tagit emot och sedan lämnat vidare. Genom historien har den kristna gemenskapen fortsatt att tradera tron såsom ett levande firande. Mässan har slipats fram under århundraden av bön, och såsom Kristus har lovat leder Anden kyrkan (Joh 16:13).

En gemensam svenskkyrklig tradition finns idag knappast längre. Denna kyrka är ett rike i strid med sig själv (Mark 3:24) – och i många fall också med den världsvida kyrkans gemensamma gudstjänstmönster. Kan vi inte vända utvecklingen går vi med inneboende logik mot ett trons sammanbrott i Svenska kyrkan.

---

[i] Jfr Uwe Michael Lang *The Voice of the Church at Prayer: Reflections on Liturgy and Language*, Ignatius Press 2012, och Robert Louis Wilkens "The Church's Way of Speaking", *First Things* August 2005.

Ks 2015/1245:152

Kyrkohandboken

Från: Patrik Pettersson <blottendag@gmail.com>
Skickat: den 14 maj 2016 10:35
Till: Kyrkohandboken
Ämne: Spontanremiss på förslaget till ny kyrkohandbok 2016, från Patrik Pettersson, Angereds kyrkoråd
Bifogade filer: Synpunkter på handboksförslaget 2016.docx

Hej Svenska Kyrkan!

Här är mina synpunkter på förslaget till ny kyrkohandbok. Säg till om ni har problem med att öppna bilagan så kan ni få den i ett annat filformat.

Gud välsigne er,
Patrik Pettersson
Medlem i kyrkorådet i Angered

Angered, den 13 Maj 2016

Till kyrkohandboken@svenskakyrkan.se

Från Patrik Pettersson
Medlem i kyrkorådet i Angereds församling
Sandeslätt 19, 42436 Angered
E-post: blottendag@gmail.com

Spontanremiss på förslaget till ny kyrkohandbok 2016

Hej Svenska Kyrkan!

Låt mig först börja med att tacka er och Vår Herre. Gud använde Svenska Kyrkan för att dra mig till sig när jag var barn. Under konfirmationstiden fick jag i Svenska Kyrkan höra hur god, allsmäktig och kärleksfull Gud är. På darrande knän tog jag emot honom, och relationen till Gud har sedan vuxit och format mitt liv. Jag har fått glädjen att tjäna honom som missionär, körsångare, förebedjare, teamledare och mycket annat. Nu är jag en vuxen man och engagerad i ett kyrkoråd i Svenska Kyrkan. Av praktiska och organisatoriska skäl var det inte möjligt för mig att lämna mina synpunkter på det nya handboksförslaget i kyrkorådet och därför får ni här min spontanremiss. Välkommen att se den som ett litet komplement till remiss-svaret från Angereds församling.

Många andra har givit fullödiga och genomtänkta svar på handboksförslaget i sin helhet. Mycket i handboksförslaget är fint och bra. Och några mindre saker har jag bekymmer med. I mina synpunkter här koncentrerar jag mig på de delar som stör mig som gudstjänstfirare. Jag adresserar mina synpunkter till ”ni”, såsom varande hela Svenska Kyrkan, dels för att jag inte vet vad handboks-förslags-remiss-bearbetnings-gruppen egentligen kallas, dels för att orden i handboken kommer av den vanlige gudstjänstfiraren att uppfattas som om de kom i från hela Svenska Kyrkan.

1) På många ställen där Jesus skulle sagt ”Fader” säger ni ”Gud”.
Jesus lärde oss att säga ”Far/Pappa” till Gud. Att säga ”Gud” i stället är mer opersonligt. Ni gör inte som Jesus. Det är ungefär som om ett barn skulle tilltala sin mamma med ”förälder”.

Här är exempel på ställen där ni gör på detta vis:
i Lovsägelsen E, sidan 86-87
i Nattvardsbön 1, sid 90
i Nattvardsbön 10, första raden, sidan 102
i Nattvardsbön 11, första raden, sidan 103
i Påsk 1, sidan 112
i Påsk 2, sidan 112

2) Ni ersätter Fadern med "skaparen".
Jesus nämnde Fadern, Sonen och Anden vid namn bredvid varandra i exemplevis Matteus 28:19. Ni gör inte som Jesus. Han sade att den som älskar mig kommer att hålla mina ord.

Här gör ni så:
i Nattvardsbön 4, sista P:et sidan 94

3) Ni lägger era ord i Guds mun där Guds lagt sina ord i vår mun.
När HERREN lär prästerna hur de skall välsigna är han noga med hur de skall säga, och lägger sina ord i deras mun.
Så här sade HERREN:
HERREN sade Moses, "Säg till till Aron och hans söner att de så här skall ni säga och välsigna Israels barn:
HERREN välsigne er och beskydde er
HERREN låte sitt ansikte lysa över er och give er nåd
HERREN vände sitt ansikte till er och give er frid
Så skall de lägga mitt namn på Israels barn och jag skall välsigna"

Men ni säger "välsignar" i stället för "välsigne". Vet ni bättre än HERREN själv? Att ni säger åt HERREN vad han skall göra är att vända upp och ner på skapelseordningen. Det blir aldrig välsignat.

Här är exempel på ställen där ni gör så:
Sidorna 116, 117 och 134, 149, 158, 164, 207, 209

HERREN har tydligt sagt vilka ord han vill att prästerna skall använda när de välsignar. Ni är olydiga och tycker er veta bättre än HERREN själv vilka ord prästerna skall använda. Vad ni gör är ont.

4) Ni försummar befrielsebönen i dopet
Under Dopet finns rubriken BEFRIELSEBÖN på sidan 142

Den första bönen är en befrielsebön. Den börja så här:

> Gud, du som ensam räddar från allt ont,
> befria NN från mörkrets makt...

Men den andra bönen är ingen bön om befrielse! Den börjar så här:

> Gud, du som helar världens brustenhet,
> bevara NN in din kärlek, nu och alltid...

Barnet/dopkandidaten behöver befrias från den ondes makt. Och här i dopets ögonblick har Kyrkan makten, mandatet, tillfället och möjligheten att befria. Och ni gör det inte!

Hur kan ni med att låta bli?! Det borde kallas tjänstefel av grövsta slaget. Ett svek mot dopkandidaten/barnet, mot föräldrar och anhöriga, och mot församlingen. Många av dem förstår säkert inte vad de går miste om. Men ni, som representanter för Kristi Kyrka på jorden, borde veta vilka makter i himlarymderna som kämpar om dopkandidatens/barnets liv!

Stryk det andra alternativet! För Guds skull. Och för barnets skull. Förstår ni inte att vi lever i en verklighet där den andliga dimensionen är på riktigt? Vad är ert försvar på domens dag om ni medvetet, avsiktligt och metodiskt struntar i att göra som Jesus befallt oss?

Det ni gör är inte bara gruvligt, fruktansvärt och ansvarslöst, det till och med nästan en smula stilistiskt opassande, eftersom bönens innehåll inte stämmer överens med rubriken.

5) Ni försummar förbönen för den nydöpte
Under rubriken DOPBÖN på sidan 143 säger prästen

> Låt oss be
>
> (O) Gud, vi tackar dig för att du i dopets källa…

Jaha, prästen tackar Gud. Men ber inte.
Jesus själv, David i Psaltaren, och människor genom hela Bibeln, och vi själva i det dagliga livet skiljer på tack och bön. Om jag ber dig om något, innebär det att jag önskar att du skulle göra något. När du gjort det tackar jag och är glad.

Ni försöker få en tacksägelse att framstå som en bön. Det är den *inte*. Det två olika saker.

Dopkandidater skall just till att lämna mörkrets välde och träda in i Guds rike. Det är i högsta grad på sin plats att be en bön inför dopet, som må innehålla vad som är lämpligt, exempelvis om uppfyllelse av den Helige Ande, beskydd, hälsa, växt, mognad och så vidare. Ni kan säkert formulera det på ett alldeles förträffligt sätt både teologiskt och stilistiskt.

Men, snälla, skriv inte ett tack och kalla det en bön. Gör i stället det som rubriken säger, BED att Guds Ande må uppfylla barnet/dopkandidaten.

Likaså under ”eller” på sidan 144 står två tacksägelser. De är inte heller böner. Vilket de utger sig för att vara.

Vilseledande innehållsdeklaration blir ingen glad över. Gör om så att det verkligen blir böner. För barnets skull. Eller om ni fegar ur så byt åtminstone rubriken från DOPBÖN till TACKSÄGELSE eller något liknande.

6) Ni väjer för Guds namn
Gud uppenbarar sig för oss som Fader, Son och Ande. Jesus befaller oss att döpa i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn.
Att i stället samlas i ”den treeniges” namn är inte alls lika konkret och tydligt. Vare sig inför människor, inför andevärlden, eller inför Gud själv. I dessa tider kan man börja undra vilken treenighet det handlar om.

Ni gör så här åtminstone på sidorna 167 och 183

7) Ni går emot Gud själv och den världsvida kyrkan
Låt mig bara nämna att välsignandet av registrerade partnerskap är problematisk, inte minst ur ett ekumeniskt perspektiv.

Det var mina kommentarer. När jag läser igenom dem ser jag att jag inte tackat er i rimlig mån för allt det strävsamma arbete ni gör och gjort för Jesu Kristi kyrka. Var uppmuntrade i att det goda ni gör bär frukt och inte är glömt av Gud! Tack för er möda och er omtanke om Herrens hus!

Det känns när jag läser handboksförslaget litegrand som att texterna kommit till i en dragkamp mellan att vara människor till lags och att göra som Jesus säger. Jag vill uppmuntra er att hålla er

nära Jesus. Han var inte alla till lags. Det behöver inte heller ni vara. Det räcker bra med att ni är honom till lags. Till syvende och sist är det vad Jesus tycker om er och om handboken som spelar roll, inte vad människor säger. Och Jesus har lättare att bygga sin kyrka om den håller sig nära honom.

Med vänliga hälsningar,

Patrik Pettersson